

Barns och ungas klagomöjligheter

Barnombudsmannens kartläggning av barns och ungas möjlighet att framföra klagomål och få sin sak prövad när deras rättigheter kränks

Innehåll

1. Bakgrund – Rätten att framföra klagomål är en grundläggande rättighet	5
2. Så gjorde vi	6
3. Definitioner och barnkonventionens krav	7
3.1 Barnkonventionens och det tredje tilläggsprotokollets krav på effektiva och barnanpassade förfaranden för klagomål	7
3.2 Vad avses med begreppet ”klagomöjlighet”?	9
3.3 Vad innebär kraven på barnanpassning och effektivitet?	9
3.4 Slutsatser om barnkonventionens krav på barns och ungas möjligheter att framföra klagomål vid kränkningar av rättigheter	10
4. Vilka klagomöjligheter har barn och unga i Sverige i dag?	12
4.1 Barns och ungas ställning i rättsprocessen och förvaltningsförfarandet	12
4.2 Barns och ungas möjlighet att vända sig till myndigheter inom rättsväsendet	14
4.3 Barns och ungas möjlighet att klaga till tillsynsmyndigheter och andra instanser som kan ta emot klagomål och anmälningar från enskilda	16
4.4 Slutsatser – barns och ungas klagomöjligheter är begränsade	28
5. Hur kan barns och ungas klagomöjligheter stärkas genom att Barnombudsmannens befogenheter utökas?	31
5.1 Behovet av en oberoende institution för barn och unga	31
5.2 Utökade befogenheter för Barnombudsmannen kommer bidra till att barns och ungas klagomöjligheter stärks	32
5.2.1 Barnrättskommitténs rekommendationer och Barnombudsmannens nuvarande roll	32
5.2.2 Slutsats: Barnombudsmannen bör ges möjlighet att driva enskilda ärenden	33
6. Bilaga: Internationell utblick - barnombudsmän i andra länder	35
7. Bilaga: Barnombudsmannens enkät om barns och ungas klagomöjligheter	39

1. Bakgrund – Rätten att framföra klagomål är en grundläggande rättighet

Barnombudsmannen har de senaste åren systematiskt mött och samtalat med barn och unga i utsatta situationer. Vi har organiserat expertgrupper med barn som upplevt våld eller övergrepp eller varit omhändertagna av samhället. Vi har besökt barn på de statliga särskilda ungdomshemmen (SiS), i ankomstboenden för ensamkommande asylsökande barn och inom psykiatri. Vi har träffat barn i hem för vård eller boende (HVB), i häkten och polisarrester.

Den sammantagna bilden är att barn och unga i Sverige får sina rättigheter åsidosatta i två grundläggande avseenden. Det handlar om rätten att bli hörd och rätten att få sin sak prövad, med möjlighet till upprättelse, när rättigheter kränks.

I Barnombudsmannens senaste årsrapporter berättar barn och unga att de inte känner till sina rättigheter. De tycker också att de har små möjligheter att komma till tals i frågor som är oerhört viktiga för dem. Särskilt allvarligt är att myndigheter som ska utgöra kontrollfunktioner, exempelvis domstolar och tillsynsmyndigheter, ofta är okända eller otillgängliga för barn. Sverige brister också i att ge barn möjlighet att få sin sak prövad och få upprättelse när den som kränker är staten.

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ställer tydliga krav på att det ska finnas oberoende instanser dit barn och unga kan vända sig när deras rättigheter kränkts. Dessa instanser ska på ett barnanpassat och effektivt sätt kunna ta emot klagomål från barn och unga. Utifrån barnkonventionen och barns berättelser ansåg Barnombudsmannen att det var angeläget att kartlägga vilka möjligheter barn och unga har att klaga på rättighetskränkningar i Sverige i dag. Syftet var att belysa hur samhället lever upp till barnkonventionens krav. Resultatet presenteras i den här rapporten, där vi också ger förslag till förbättringar för att stärka barns och ungas möjligheter att framföra klagomål.

2. Så gjorde vi

För att kartlägga vilka möjligheter barn och unga har att framföra klagomål och få sin sak prövad när deras rättigheter kränks har Barnombudsmannen gjort följande:

Vi har utifrån ett barnrättsperspektiv granskat lagstiftningen som reglerar processen i domstol och barns möjlighet att klaga dit och till andra myndigheter. Vi har också granskat hur handläggningen går till hos berörda myndigheter och vilka befogenheter de har när det handlar om klagomål och anmälningar från enskilda.

Vidare har vi skickat ut en enkät till ett urval av myndigheter. De myndigheter som besvarat enkäten är: Allmänna reklamationsnämnden, Barn- och elevombudet, Brottsoffermyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Inspektionen för vård och omsorg, Konsumentverket och konsumentombudsmannen, Skolväsendets överklagandenämnd, Skolinspektionen, Justitiekanslern, Justitieombudsmannen samt fyra patientnämnder och två domstolar.

Med undantag för Domstolsverket och domstolarna gjorde vi urvalet av myndigheter utifrån deras befogenheter att utreda, uttala sig i och/eller pröva ärenden med klagomål eller anmälningar från enskilda. Domstolsverket och domstolarna har formellt inte samma tillsynsbefogenheter som övriga myndigheter i enkäten, utan är tillfrågade utifrån sin serviceskyldighet.¹ Domstolsverket och domstolarna besvarade därför enkäten för att belysa i vilken utsträckning barn och unga vänder sig med frågor och klagomål till myndigheter inom rättsväsendet.

Utgångspunkten för enkäten var de krav som barnkonventionen ställer på att barn och unga ska ha klagomöjligheter och på att rättsväsende och administrativa förfaranden ska vara anpassade för barn. De frågor vi ställde hade huvudsakligen öppna svarsalternativ i syfte att låta myndigheterna fritt berätta om sin verksamhet. Innan enkäten skickades ut gjorde vi en pilotstudie där en myndighet fick lämna synpunkter på enkäten och dess frågeställningar, varefter enkäten justerades ytterligare. Analysen av enkätens svar har även den sin utgångspunkt i barnkonventionens krav på barns och ungas klagomöjligheter.

Kartläggningen har innefattat att analysera alternativ för att stärka klagomöjligheterna för barn och unga i Sverige. I denna del har vi utgått från de rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) lämnat om att inrätta en oberoende instans dit barn och unga kan vända sig med klagomål.² Vi har bland annat sett över befogenheterna för Barnombudsmannen i Sverige och barnombudsmän i andra länder. Detta för att visa hur barns och ungas klagomöjligheter skulle kunna stärkas genom att ge Barnombudsmannen ett utökat mandat, exempelvis rätt att driva enskilda ärenden, vilket även var en av rekommendationerna från barnrättskommittén vid deras senaste granskning av Sverige.³

¹ Se 4 § förvaltningslagen (1986:223).

² Jfr Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 2, Rollen för oberoende nationella institutioner för mänskliga rättigheter i arbetet med att främja och skydda barnets rättigheter, 2002.

³ Barnrättskommittén, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015, punkt 13-14.

3. Definitioner och barnkonventionens krav

3.1 Barnkonventionens och det tredje tilläggsprotokollets krav på effektiva och barnanpassade förfaranden för klagomål

Enligt artikel 4 i barnkonventionen ska staten vidta alla lämpliga åtgärder för att genomföra barnets rättigheter. Barnrättskommittén framhåller att det är staten som åtar sig skyldigheter enligt konventionen, men att det i arbetet med att genomföra konventionen är angeläget att alla delar av samhället engageras. Där inkluderas naturligtvis barn själva. Enligt kommittén är det ”av grundläggande betydelse att säkerställa att all nationell lagstiftning är helt förenlig med konventionen”. Konventionens principer och bestämmelser ska även kunna tillämpas direkt och genomföras på ett lämpligt sätt.⁴

Det finns enligt barnrättskommittén ingen enkel uppdelning mellan medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Barnrättskommittén menar att dessa rättigheter är odelbara och ömsesidigt beroende av varandra.⁵ Barnrättskommittén framhåller vidare att såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska vara möjliga att pröva rättsligt. Det är viktigt att den nationella lagstiftningen detaljerat anger vem som är berättigad till vad, så att rättsmedel mot bristande efterlevnad, exempelvis domstolsprövning och möjlighet att klaga till tillsynsmyndigheter, är effektiva.⁶

För att barnkonventionens rättigheter ska vara meningsfulla krävs enligt barnrättskommittén att barnet har tillgång till effektiva och barnanpassade rättsmedel för upprättelse vid kränkningar av rättigheter. Enligt barnrättskommittén är det ett underförstått krav i barnkonventionen. Barns beroendeställning gör det särskilt svårt för dem att framföra klagomål vid kränkningar av deras rättigheter. Därför måste staten säkerställa att det finns förfaranden, för barn och deras ombud, som är både barnanpassade och effektiva. Här ska ingå bland annat barnanpassad information, råd, advokathjälp, inklusive stöd att själv föra talan i egen sak och tillgång till oberoende förfaranden för att anmäla kränkningar, samt tillgång till domstolar. I de fall man finner att barns rättigheter har kränkts ska det finnas möjligheter till ”lämplig upprättelse”. Det innebär exempelvis skadestånd, fysisk och psykisk återhämtning, rehabilitering och återanpassning.⁷

Barnkonventionen innehåller ett antal grundläggande principer för att säkerställa att barn respekteras och behandlas rättvist. Av artikel 12 framgår att staten ”ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad”. Artikel 12 föreskriver också att barnet ”ska beredas möjlighet att höras i olika typer av domstolsärenden som rör barnet, direkt eller genom företrädare eller lämpligt organ”. Barnet ska också ges möjlighet att höras i andra administrativa förfaranden, exempelvis i samband med beslut som rör barnets utbildning, hälso- och sjukvård eller åtgärder inom socialtjänsten.

Det tredje tilläggsprotokollet om en internationell klagomekanism (TP3), det vill säga ett klagomålsförfarande, är ett komplement till barnkonventionen. TP3 ställer krav på att barnet ska ges reell möjlighet att få sin sak prövad när hans eller hennes rättigheter enligt konventionen har kränkts.

⁴ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5, Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter, (2003), punkt 1.

⁵ A.a., punkt. 6.

⁶ A.a., punkt. 25.

⁷ A.a., punkt. 24.

En internationell klagomekanism för kränkningar av mänskliga rättigheter är ett sätt för enskilda att söka upprättelse utanför det nationella rättssystemet. Sådana mekanismer kan utformas på olika sätt beroende på syftet eller vilken grupp den vänder sig till. Det finns klagomekanismer kopplade till alla större konventioner om mänskliga rättigheter. Sverige har godkänt att fem FN-konventioners övervakningskommittéer kan pröva enskilda klagomål mot Sverige.⁸

En internationell klagomekanism är inte att likställa med en domstol. Till skillnad från beslut av domstol är avgörandena inte rättsligt bindande. Internationella klagomekanismer prövar endast klagomål som riktas mot nationella regeringar och som avser kränkningar av rättigheter enligt en internationell konvention. Klagomekanismer brukar vara mindre komplicerade än en sedvanlig domstolsprocess och vanligtvis bygga på ett skriftligt förfarande. Med andra ord är processen på många sätt mer tillgänglig och användarvänlig än i en domstol.

Den internationella klagomekanismen enligt TP3 gör det möjligt för barn att lämna in klagomål till barnrättskommittén om kränkningar av rättigheter enligt barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll. För att säkerställa att barn ska kunna använda sig av mekanismen har barnrättskommittén utarbetat barnanpassade riktlinjer för hur klagomål ska lämnas in och prövas. Klagomålen granskas utifrån barnets rättigheter enligt konventionen och dess tilläggsprotokoll och i synnerhet principen om barnets bästa enligt artikel 3. Under processen uppmärksammas även barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad. Vidare finns särskilda garantier för att säkerställa att det verkligen är barnet som önskar få sin sak prövad samt att en prövning är förenlig med barnets bästa.

Barn kan lämna in klagomål individuellt eller i grupp. De kan själva lämna in klagomål eller med stöd av ett ombud. Det finns inga begränsningar i vem som kan vara barnets ombud, men barnet måste ge sitt samtycke. Om det inte är möjligt att inhämta barnets samtycke, kan ett klagomål ändå accepteras om klaganden kan rättfärdiga och förklara varför en prövning är till barnets bästa.

Klagomål kan enbart riktas mot regeringarna i de stater som ratificerat TP3. Klagomål kan inte riktas mot specifika myndigheter. En klagande måste också befinna sig inom statens jurisdiktion. Det innebär att personen i fråga bor eller fysiskt befinner sig i landet, men han eller hon behöver inte vara medborgare där.

För att kommittén ska kunna pröva ett klagomål krävs vidare att "nationella rättsmedel är uttömda". Den klagande måste alltså först gå igenom det nationella rättssystemet innan han eller hon kan vända sig till kommittén. Kravet gäller dock inte om de nationella rättsmedlen är oskäligt tidskrävande eller om det är osannolikt att en prövning skulle få någon faktisk effekt. Efter uttömmande av nationella rättsmedel har klaganden normalt ett år på sig att lämna in ett klagomål.

Protokollet saknar retroaktiv effekt, vilket innebär att klagomålet måste avse en kränkning som skett efter det att protokollet trädde i kraft. På samma sätt gäller att kränkningen måste ha ägt rum efter det att staten ifråga tillträdde protokollet.

⁸ Enskilda kan lämna in klagomål om rättighetskränkningar till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRDP), FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering (CERD), FN:s kommitté för medborgerliga och politiska rättigheter (CCPR), FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW) och FN:s kommitté mot tortyr (CAT).

3.2 Vad avses med begreppet ”klagomöjlighet”?

Barnrättskommitténs uttalanden om kraven på att barn ska tillförsäkras klagomöjligheter inrymmer även flera andra krav. Till att börja med framhåller barnrättskommittén att barn ska ha tillgång till oberoende förfaranden för att anmäla kränkningar som ska vara både barnanpassade och effektiva. Barnrättskommitténs uttalande måste förstås som att staten har en skyldighet att se till att det finns oberoende instanser dit barn och unga kan vända sig för att på ett effektivt och barnanpassat sätt kunna framföra klagomål när deras rättigheter kränks.

Barnrättskommittén talar vidare om tillgång till domstolar och att alla rättigheter enligt barnkonventionen ska vara möjliga att pröva rättsligt. I en rapport från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter definieras tillgång till rättslig prövning för barn som möjligheten att få en rättvis och snabb prövning av kränkningar av rättigheter i enlighet med nationella och internationella normer, inklusive barnkonventionen. Rätten till rättslig prövning ska gälla civila, administrativa och straffrättsliga delar av det nationella rättsystemet. Hit räknas sedvanerätt, religiös rättsskipning, internationell jurisdiktion samt alternativ och reparativ tvistlösning. Rätten till rättslig prövning ska täcka alla relevanta rättsliga förfaranden som rör barn. Här handlar det om barn som misstänks för, anklagas för eller har erkänt brott, brottsoffer, vittnen och barn som kommer i kontakt med rättsväsendet av andra skäl, till exempel när det gäller deras vård, vårdnad eller skydd. Enligt rapporten kräver begreppet ”tillgång till rättslig prövning” vidare att barns rättsliga ställning stärks. Bland annat måste barn få tillgång till relevant information och effektiva rättsmedel för att kunna hävda sina rättigheter.⁹

3.3 Vad innebär kraven på barnanpassning och effektivitet?

Såväl barnrättskommittén som FN:s högkommissarie kräver barnanpassade och effektiva förfaranden för barn och unga som vill framföra klagomål och få kränkningar av sina rättigheter prövade rättsligt. Hur rätten till ett effektivt rättsmedel och härtill kopplade barnspecifika krav har definierats i andra internationella konventioner ger vägledning om vad som avses med kraven på barnanpassning och effektivitet, samt hur kopplingen dem emellan ska förstås. Rätten till ett effektivt rättsmedel framgår till att börja med av artikel 13 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen). Enligt artikel 13 ska alla som fått sina rättigheter enligt konventionen kränkta ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet, även om kränkningen har begåtts av någon i samband med myndighetsutövning. I doktrin har framhållits att detta innebär att det ska finnas tillgång till rättsmedel som medger en tillfredsställande prövning av klagomålet, oavsett om det leder till framgång för klaganden.¹⁰ Något krav på prövning inför domstol finns inte, utan även administrativa rättsmedel, så som prövning hos förvaltningsmyndighet, kan vara tillräckliga för att uppfylla konventionskraven. Europadomstolen har dock framhållit att det prövande organets befogenheter, och de riktlinjer som gäller avseende förfarandet inför organet, är av betydelse vid bedömningen av om rättsmedlet kan godtas som effektivt. Det är inte tillräckligt att det formellt sett finns tillgång till rättsmedel i det nationella rättsystemet, utan det måste vara rättsmedel som jurister eller andra sakkunniga anser erbjuda reella möjligheter till prövning. Det kan till exempel finnas rättspraxis som visar att rättsmedlet faktiskt utnyttjats i liknande sammanhang. Europadomstolen har i vissa fall funnit att brott mot artikel 13 förelegat på grund av att det inte visats att ett visst rättsmedel skulle ge möjlighet till rättelse.¹¹

⁹ United Nations High Commissioner for Human Rights, Access to justice for children, 2013, sid. 6 ff.

¹⁰ Danelius, Hans, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 5 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2015, sid. 539 ff.

¹¹ A.a.

Rätten till ett effektivt rättsmedel framgår även av artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan), som föreskriver att var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol. Detta innebär enligt artikel 47 att alla har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Alla ska ha möjlighet att få rådgivning, låta sig försvaras och företrädas. Rättshjälp ska ges till personer som inte har tillräckliga ekonomiska medel, om denna hjälp är nödvändig för att ge dem en effektiv möjlighet att få sin sak prövad inför domstol.

Europarådets ministerkommitté har antagit särskilda riktlinjer om ett barnvänligt rättsväsende. Dessa definieras som ett juridiskt system som garanterar respekt och effektiv implementering av barns rättigheter, i förhållande till barns ålder och mognad och omständigheterna i varje särskilt fall. Rättsystemet ska vara tillgängligt, åldersanpassat, snabbt, anpassat till och inriktat på barnets behov samt respektera barnets rättigheter, såsom rätten till en rättvis rättegång, rätten att kunna delta i och förstå förfaranden samt respekten för privat- och familjeliv och integritet och värdighet.¹²

Child Rights International Network (CRIN) har låtit ta fram en så kallad verktygslåda kopplad till principerna om ett barnvänligt rättssystem som närmare förklarar innebörden av de krav som ställs på ett barnvänligt rättssystem. I rapporten understryks vikten av förståelse för att det inte alltid finns endast en korrekt lösning på de problem som barn och unga kan möta i ett rättssystem. Målet med ett barnvänligt rättssystem är snarare att tillhandahålla ett antal olika strategier som kan användas för att anpassa processen utifrån de särskilda förutsättningarna för det eller de barn som är involverade i processen. Bland kriterierna som bör vara uppfyllda för att ett rättssystem ska klassas som barnvänligt nämns att barn och unga ska ha tillgång till kostnadsfri juridisk rådgivning. Detta för att kunna diskutera sina rättigheter och de möjligheter som står till buds för att följa upp och klaga över kränkningar av rättigheter. Barn ska också ha möjlighet att, på egen hand eller med hjälp av vårdnadshavare eller annan vuxen, inleda en process angående kränkningar av rättigheterna. Vidare nämns att alla aktörer som arbetar med barn – till exempel socialarbetare, poliser, personal i skolan och inom hälso- och sjukvård – bör få lämplig utbildning och kunskap för att kunna hänvisa barn till relevant instans inom rättsväsendet så att kränkningar av barnets rättigheter kan följas upp.¹³

3.4 Slutsatser om barnkonventionens krav på barns och ungas möjligheter att framföra klagomål vid kränkningar av rättigheter

Vi kan konstatera att barnkonventionens krav på att barn och unga ska kunna klaga på kränkningar av rättigheter innebär en skyldighet för staten att säkerställa att det finns oberoende instanser dit barn och unga kan vända sig för att framföra klagomål. Rättigheterna ska, enligt konventionen, även gå att pröva rättsligt genom att barn och unga ges tillgång till domstolar och möjlighet att inleda rättsliga förfaranden om kränkningar av rättigheter.

De instanser dit barn och unga ska kunna vända sig för att framföra klagomål och de förfaranden som ska finnas tillgängliga för att följa upp kränkningar av barns rättigheter ska vara särskilt anpassade till barns förutsättningar i den meningen att de är effektiva utifrån ett barnrättsperspektiv. Detta kräver att förfarandena är tillgängliga, åldersanpassade, snabba, anpassade till och inriktade på barns behov. Vidare ska det finnas tillgång till barnanpassad information, råd och advokathjälp inklusive stöd att själv föra talan i egen sak. Detta för att

¹² The Committee of Ministers of the Council of Europe, Guidelines on Child Friendly Justice, 2010.

¹³ Child Rights International Network, Child-Friendly Justice and Children's Rights, 2013.

säkerställa att barn för egen del kan delta i och förstå det aktuella förfarandet samt ges möjlighet till en tillfredsställande prövning av det klagomål som framförts.

I de fall man finner att barnets rättigheter har kränkts ska det finnas möjlighet till lämplig upprättelse såsom skadestånd, fysisk och psykologisk återhämtning, rehabilitering och återanpassning.

Det måste också konstateras att de barn som av olika anledningar inte kan få hjälp av vårdnadshavare eller annan vuxen för att framföra klagomål, exempelvis på grund av att den vuxne saknar förmåga härtill eller att den vuxne och barnet har motstridiga intressen, blir än mer begränsade än andra barn och unga i sina möjligheter att framföra klagomål. Då staten är skyldig att utan åtskillnad tillförsäkra alla barn rättigheterna enligt konventionen, är det angeläget att staten ägnar särskild uppmärksamhet åt att se till att alla barn och unga på ett likvärdigt sätt ges möjlighet att klaga på kränkningar av rättigheter genom att säkerställa att det finns mekanismer som fångar upp även de barn och unga som inte kan få stöd av en vuxen i genomförandet av denna rättighet.

4. Vilka klagomöjligheter har barn och unga i Sverige i dag?

4.1 Barns och ungas ställning i rättsprocessen och förvaltningsförfarandet

I allmänhet gäller att den som upplever sig ha fått sina rättigheter kränkta, kan gå till väga på olika sätt för att få sin sak prövad, beroende på vad kränkningen avser och hur den skett. Till att börja med kan den klagande, i de fall det i lagstiftningen finns reglering som möjliggör denna typ av prövning, inleda en process i domstol för att få saken prövad. Om kränkningen avser ett beslut från en myndighet kan det finnas möjlighet för klaganden att få beslutet rättat eller omprövat av den myndighet som meddelade beslutet.¹⁴ Beslut från myndigheter kan i viss utsträckning även överklagas enligt regleringen i förvaltningslagen (1986:223).¹⁵ I vissa frågor kan klaganden även vända sig till en tillsynsmyndighet eller annan myndighet som har befogenhet att ta emot anmälningar och granska klagomål från enskilda.

För att kunna inleda en process i domstol krävs att den som klagat är processbehörig, vilket innebär att den klagande är behörig att för egen räkning väcka talan vid domstol och agera inom ramen för processen. Processbehörigheten är knuten till en persons rättsliga handlingsförmåga.¹⁶ I svensk rätt saknar barn under 18 år rättshandlingsförmåga, vilket innebär att huvudregeln är att barn även saknar processbehörighet.¹⁷ Avsaknaden av processbehörighet medför att barn och unga saknar möjlighet att såväl inleda en process i domstol som att överklaga beslut från myndigheter. I de fall barnet eller den unge saknar processbehörighet företräds han eller hon av en ställföreträdare.¹⁸ Vanligen är det barnets eller den unges vårdnadshavare.¹⁹

Från huvudregeln om barns avsaknad av processbehörighet finns undantag som innebär att barn och unga i vissa fall har processbehörighet trots att de inte fyllt 18 år.²⁰ Till att börja med är barn från 15 års ålder straffmyndiga, vilket även innebär att de är behöriga att agera inom ramen för en brottmålsprocess.²¹ Vidare har barn från 15 års ålder rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden enligt såväl socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) som lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52) (LVU) och lagen om psykiatrisk tvångsvård (1991:1128) (LPT).²² Likaledes har ett barn som fyllt 16 år rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt skollagen (2010:800).²³

I praxis har även godtagits att ett barn under 15 år, genom sitt offentliga ombud tillika ställföreträdare, överklagat ett beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU.²⁴ I målet i fråga angav Högsta förvaltningsdomstolen att det i 36 § LVU införts bestämmelser som syftar till att förstärka barns rätt att komma till tals i LVU-mål. Med stöd av detta bör utgångspunkten därför vara att ställföreträdaren ska tillmäta barnets åsikter och inställning betydelse i

¹⁴ Se 26-27 §§ förvaltningslagen (1986:223).

¹⁵ Se 22-25 §§ förvaltningslagen (1986:223).

¹⁶ Fitger m.fl., Rättegångsbalken – En kommentar, (21 juli, 2015, Zetee) kommentaren till 11 kap. 1 §.

¹⁷ Av 9 kap. 1 § föräldrabalken (1949:381) framgår att den som är under arton år är omyndig och inte själv får råda över sin egendom eller åta sig förbindelser.

¹⁸ 11 kap. 1 § st. 2 rättegångsbalken (1942:740).

¹⁹ 6 kap. 2 § och 10 kap. 2 § föräldrabalken (1949:381).

²⁰ I doktrin har även anförts att ett femtonårigt barn, om barnet är tillräckligt moget, kanske själv kan föra sin talan i faderskapsfrågor. Se härför Walin & Wängby, Föräldrabalken – en kommentar (21 juli 2015, Zetee) kommentaren till 3 kap. 4 §. och 13 §.

²¹ Se 1 kap. 6 1 brottsbalken (1962:700).

²² Se 11 kap. 10 § SoL (2001:453), 36 § LVU (1990:52) samt 44 § LPT (1991:1128).

²³ Se 29 kap. 12 § skollagen (2010:800).

²⁴ Se avgörande av Högsta Förvaltningsdomstolen i mål nr 7854-13.

förhållande till ålder och mognad. Ställföreträdaren ska också i varje enskilt fall bedöma barnets förmåga att förstå innebörden av den uppfattning som han eller hon framfört. Högsta förvaltningsdomstolen framhöll vidare att om barnet uppnått viss mognad och klart gett uttryck för att han eller hon vill att ett avgörande ska överklagas ska ställföreträdaren se till att så sker. Det kan innebära att ställföreträdaren till exempel har att överklaga ett fastställt beslut om omedelbart omhändertagande, även om ställföreträdaren anser att beslutet bör bestå.

Som framgår av Högsta förvaltningsdomstolens domskäl är det således beroende av en bedömning i varje enskilt fall om ett barn under 15 år ska tillerkännas klagorätt i mål enligt LVU. Baserat på domstolens hänvisning till syftet med regleringen i LVU är det dock tveksamt huruvida en sådan rätt kan anses sträcka sig även till andra måltyper än LVU-mål.

I lagstiftningen har det vidare på vissa ställen införts bestämmelser för att stärka barns och ungas rätt att komma till tals inom ramen för en rättsprocess, vilket dock inte är detsamma som att barnet tillerkänns processbehörighet. Exempel härpå är regleringen i 36 § st. 1 LVU, som säger att ”den unge ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne” och att ”den unges åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad”.²⁵ Liknande skrivningar återfinns även i utlänningslagen (2005:716) (UtlL) och föräldrabalken (1949:381) (FB), vilka dock är försedda med så kallade olämplighetsrekvisit. Av 1 kap. 11 § UtlL framgår att när frågor om tillstånd enligt samma lag ska bedömas och ett barn berörs av ett beslut i ärendet ska barnet höras om det inte är olämpligt. Likaledes föreskriver 6 kap. 19 § FB att den som verkställer en utredning i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge, om det inte är olämpligt, ska försöka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten.

Inom ramen för svensk brottmålsprocess har vissa regler införts som ska göra förfarandet mer anpassat till barns och ungas förutsättningar och säkerställa att deras intressen beaktas i processen. Exempel: Om ett brott begås mot ett barn och barnets vårdnadshavare misstänks för brottet, eller om det befaras att barnets vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den misstänkte kommer att åsidosätta barnets intressen, ställs krav på att det ska utses en särskild företrädare för barnet som ska säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses.²⁶ Enligt 25 § i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LuL) gäller som utgångspunkt att ett mål där åtal riktas mot en person under 21 år, ska handläggas av en domare som särskilt utsetts för uppgiften. Syftet är enligt förarbetena att öka kvaliteten på handläggningen genom att de domare som handlägger målen får stor kunskap om de särskilda regler som gäller för just ungdomsmål och ungdomars situation.²⁷ Ytterligare exempel på barnanpassning av rättsväsendet är verksamheten med barnahus. På barnhuset får barn som misstänks vara utsatta för brott vara i centrum för utredningen, i en miljö som är anpassad efter barnets behov. Meningen är att barnet ska ha kontakt med polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri på en och samma plats, i stället för att behöva åka runt till olika ställen.²⁸

Som nämnts gäller att ett barn i de sammanhang där barnet saknar processbehörighet, företräds av en ställföreträdare, vilket i de allra flesta fall är barnets vårdnadshavare. Vårdnadshavarna har i detta uppdrag, liksom i andra sammanhang där de fullgör sitt vårdnadsansvar, att beakta regleringen i 6 kap. 11 § FB. Den föreskriver bland annat att vårdnadshavarna när de beslutar i frågor om barnets personliga angelägenheter ska ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål i takt med barnets stigande ålder och

²⁵ Bestämmelsen hänvisas även till i domskälen i det ovan nämnda målet från Högsta förvaltningsdomstolen, mål nr 7854-13.

²⁶ Se 1 § lag (1999:997) om särskild företrädare för barn.

²⁷ Prop. 2000/01:56, sid. 22.

²⁸ Se exempelvis Rädta barnen, Inuti ett barnhus – en kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter, 2013, för mer information om barnhusverksamheten i Sverige.

utveckling. Regleringen innebär med andra ord en skyldighet för vårdnadshavarna, att i takt med barnets ökande mognad i allt större utsträckning respektera barnets synpunkter och önskemål när de företräder barnet.

4.2 Barns och ungas möjlighet att vända sig till myndigheter inom rättsväsendet

Barnombudsmannen har med den enkät som skickats ut vänt sig till ett antal myndigheter inom rättsväsendet. Syftet var att belysa vilka möjligheter barn och unga har att vända sig till denna typ av myndigheter med allmänna frågor och för att få information om hur man klagat på kränkningar av rättigheter.

Domstolsverket

Domstolsverket fungerar som en serviceorganisation till domstolarna i landet. Myndigheten har ingen bestämmanderätt över domstolarnas dömande verksamhet eller deras domslut, utan ansvarar för övergripande samordning och gemensamma frågor inom Sveriges domstolar. Arbetet innebär också att ge service till domstolarna, hyres- och arrendenämnderna och rättshjälpsmyndigheten. Det kan exempelvis handla om att svara för att verksamheten bedrivs på ett effektivt och för medborgarna lättillgängligt sätt.

I Barnombudsmannens enkät uppger Domstolsverket att dess kontakter med allmänheten främst handlar om ärenden som faller inom den allmänna serviceskyldigheten, eftersom de inte är en tillsynsmyndighet. Det handlar då om att ge information om vilka möjligheter som finns att klaga, till exempel genom att överklaga en dom eller ett beslut, att klaga hos en domstolschef eller vända sig till Justitieombudsmannen (JO) eller Justitiekanslern (JK).

Domstolsverket uppger vidare att barn och unga på egen hand kan höra av sig till myndigheten med frågor och att vuxens samtycke för detta "i princip inte krävs". I de fall ett barn har hört av sig till myndigheten sker kommunikationen främst med barnet i fråga, men det kan även förekomma att kontakt tas med barnets vårdnadshavare. Domstolsverket har inte tillgång till statistik över hur många barn och unga som vänt sig till myndigheten, men uppger att det är i ytterst få fall som barn och unga på egen hand hör av sig till myndigheten.

Domstolsverket har inga riktade informationsinsatser mot barn och unga, men det finns lättläst information på Domstolsverkets webbplats. Informationen är också översatt till minoritetsspråk och engelska och webbplatsen går att få uppläst. På webbplatsen finns även informationsfilmer om exempelvis hur en rättegång går till.

Domstolsverket uppger att de kan ta emot besök, telefonsamtal och mejl under kontorstid och att man försöker besvara mejl, brev och telefonsamtal så snart som möjligt. Telefonsamtal besvaras direkt och brev och mejl normalt sett inom ett par arbetsdagar.

Domstolarna

Två domstolar, Luleå Tingsrätt och Förvaltningsrätten i Stockholm, har besvarat Barnombudsmannens enkät om barns och ungas klagomöjligheter.

Båda domstolarna uppger att de saknar information som riktar sig till barn och unga, men att barn och unga givetvis är välkomna att vända sig till domstolarna med frågor kopplade till de måltyper som handläggs där. Vuxens samtycke krävs inte för detta. Allmän information om domstolarna finns på den centrala webbplatsen för alla Sveriges domstolar. Domstolarna kan kontaktas via brev, mejl och telefon under kontorstid.

Förvaltningsrätten i Stockholm framhåller att de i mål där barn är berörda försöker bemöta barnet med respekt, till exempel genom ett enklare språkbruk som gör det lättare för barnet att

förstå sammanhanget. Man uppger att man också försöker skapa en atmosfär som visar att man är intresserad av att höra det barnet vill framföra. Förvaltningsrätten understryker dock att processen i domstolen i regel är skriftlig.

Luleå Tingsrätt uppger att de, om ett barn vänt sig till domstolen med frågor, oftast kommunicerar direkt med barnet i fråga. Förvaltningsrätten i Stockholm uppger att huruvida kommunikationen sker med barnet eller dess vårdnadshavare i ett ärende där barnet berörs, är beroende av vad lagstiftningen föreskriver om barns talerätt och processbehörighet.

Båda domstolarna uppger att de inte har tillgång till statistik över antal barn och unga som vänt sig till domstolarna med frågor, men säger att det rör sig om ett mycket litet antal.

Luleå Tingsrätt påpekar avslutningsvis att de ser ett problem i att det i vissa tvister om vårdnad, boende och umgänge förekommer att föräldrarna processar "över huvudet" på barnet, utan att beakta barnets synpunkter. Luleå Tingsrätt anser därför att barnet borde få någon form av talerätt genom eget biträde.

Brottsoffermyndigheten

Om en dömd gärningsperson inte kan betala skadestånd och man som brottsoffer inte har en försäkring som täcker skadan, kan man i vissa fall få ersättning från staten i form av så kallad brottsskadeersättning. Ansökan görs hos Brottsoffermyndigheten.²⁹ För att kunna få brottsskadeersättning måste brottet polisanmälas. Barn som utsatts för brott har dock alltid rätt att ansöka om brottsskadeersättning till den dag hon eller han fyller 21 år.

Barn under 18 år får inte själva ansöka om brottsskadeersättning utan i stället är det vårdnadshavaren, eller vid gemensam vårdnad båda vårdnadshavarna, som ska ansöka för barnets räkning.³⁰ Ansökan får göras av enbart den ena vårdnadshavaren om den andra vårdnadshavaren har begått brottet eller om det föreligger särskilda skäl.³¹

Brottsoffermyndigheten uppger i enkäten att de, mot bakgrund av att man måste ha fyllt 18 år för att få ansöka om brottsskadeersättning, i princip är begränsade till att lämna information till de barn som vänder sig till myndigheten.

Vidare uppger Brottsoffermyndigheten att barn kan få hjälp att fylla i ansökningsblanketter men barnets ställföreträdare måste skriva under blanketten även om det är barnet som fyller i den. De frågor som myndigheten i första hand kan hjälpa till med är frågor om vilka rättigheter brottsoffer har och vilken ersättning personer som utsatts för brott har rätt till. Om myndigheten inte är bäst lämpad att svara hänvisas frågeställaren till rätt instans. Det krävs inte samtycke från någon ställföreträdare för att barnet ska kunna vända sig till myndigheten med frågor. Barn kan alltså vända sig till myndigheten med frågor och de besvaras på sedvanligt sätt. Enligt Brottsoffermyndigheten anpassas svaren givetvis till mottagarens behov.

Brottsoffermyndigheten uppger att de inte gör statistik över åldern hos de som vänder sig till myndigheten. Därför kan de inte med säkerhet uttala sig om antalet fall där barn och unga vänt sig till myndigheten. Brottsoffermyndigheten uppskattar, utifrån stickprov och intervjuer av handläggare och registrator, att antalet ärenden under 2014 utgör mindre än 10 procent. Myndigheten räknar då de fall där barn och unga, själva eller med stöd av vuxen, vänt sig till myndigheten. Vad gäller antalet ansökningsärenden uppger Brottsoffermyndigheten att cirka 20 procent gällde ärenden som rör barn och unga.

²⁹ 4 § brottskadelagen (2014:322).

³⁰ Jfr 18 § brottskadelagen (2014:322) liksom prop. 2013/14:94 s. 37, där det resoneras kring att det, enligt 6 kap. 2 § föräldrabalken (1949:381), faller inom vårdnadsansvaret att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter.

³¹ 18 § brottskadelagen (2014:322).

Brottsoffermyndigheten kan kontaktas via telefon, mejl, kontaktformulär, brev, fax och personligt besök under kontorstid.

Brottsoffermyndigheten har ett särskilt informationskoncept, "jagvillveta.se", som riktar sig till barn i åldrarna 4–18 år. Konceptet består av en webbplats med skraddarsydd information för olika åldrar, broschyrer och för de allra minsta en barnbok som förutsätts läsas av en vuxen. Informationen handlar om rätten till stöd, hjälp och information som barn har när barnet eller någon i barnets närhet utsätts för brott. Informationen omfattar även Brottsoffermyndighetens verksamhet. Därutöver finns på Brottsoffermyndighetens ordinarie webbplats en rad tillgänglighetsfunktioner såsom lättlästa sidor, information på 13 olika språk, teckenspråksfilmer och uppläsningfunktion.

4.3 Barns och ungas möjlighet att klaga till tillsynsmyndigheter och andra instanser som kan ta emot klagomål och anmälningar från enskilda

Allmänna reklamationsnämnden

Allmänna reklamationsnämnden (ARN) har till uppgift att utifrån en opartisk roll pröva tvister mellan konsumenter och företag. En konsument som vill att ARN ska pröva en tvist mellan honom eller henne och en näringsidkare kan göra en skriftlig anmälan till ARN. Myndigheten erbjuder ingen rådgivning till parterna i en tvist och kan inte heller pröva ärenden som är alltför omfattande. Beslut från ARN är endast rekommendationer och är därmed inte tvingande. Det är möjligt att begära att ARN ska ompröva beslutet men det är sällsynt att en sådan begäran beviljas. En begäran om omprövning ska, i likhet med den ursprungliga anmälan, vara skriftlig och ska ha kommit in till nämnden inom två månader efter det att tvisten avgjordes. ARN:s beslut kan inte överklagas till någon högre instans.

Det finns inga formella hinder för barn och unga att ansöka om att ARN ska pröva en tvist. ARN uppger dock i Barnombudsmannens enkät att det är sällsynt att barn och unga vänder sig till myndigheten. ARN säger vidare att de inte efterforskar ålder hos de som gör en anmälan till myndigheten, men möjligheten finns för den som gör en anmälan att ange sin ålder. ARN har beräknat att det under 2014 kom in 48 anmälningar från barn och unga, vilket är 0,4 procent av det totala antalet anmälningar till myndigheten under samma period.

ARN uppger i Barnombudsmannens enkät att de i sin ärendehandläggning inte gör någon skillnad på om en anmälan kommer från ett barn eller en vuxen. Myndigheten kräver heller inte en vuxens samtycke, eller att en vuxen medverkat till anmälan, för att kunna hantera en anmälan från ett barn. Om en anmälan kommer från ett barn kommunicerar ARN i första hand med barnet. Barnets vårdnadshavare eller annan vuxen kontaktas inte såvida myndigheten inte "anser det nödvändigt".

ARN uppger att de inte har någon särskild information om myndigheten och dess verksamhet som riktar sig till barn och unga. Den information som finns på ARN:s hemsida är dock översatt till flera språk och webbplatsen i sig klassas enligt ARN som tillgänglig enligt internationell standard för tillgängligt webbinnehåll.³²

I Barnombudsmannens enkät uppger ARN att det går att kontakta dem via telefon, mejl, brev och besök. Myndighetens öppettider är vardagar kl. 09.00–12.00 och 13.00–15.00. Frågor på telefon och vid besök besvaras direkt. Frågor via mejl och brev besvaras som regel inom två dagar. ARN uppger vidare att en normal handläggningstid hos myndigheten är minst 6 månader. Förfarandet hos ARN är skriftligt via webbplatsen, mejl eller brev och information om innebörden av ett beslut lämnas alltid tillsammans med beslut från myndigheten.

³² Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0.

Uppgifter och handlingar som skickas in till ARN blir oftast offentliga och anmälare eller företag kan inte vara anonyma. Om anmälaren har behov av att få sina personuppgifter skyddade kan han eller hon ta särskild kontakt med ARN.

Konsumentverket och konsumentombudsmannen

Konsumentverket arbetar med bland annat tillsyn mot företag, granskning av varor och tjänsters säkerhet och oberoende vägledning till konsumenter. Enskilda kan vända sig till Konsumentverket med klagomål om oskäliga avtalsvillkor, farliga varor och tjänster, vilseledande marknadsföring, bristande prisinformation, e-postreklam (spam) och kränkta rättigheter vid resor.

Konsumentverket kan utifrån enskildas klagomål välja att inleda tillsynsärenden mot näringsidkare. Ärendet kan leda till beslut med utfärdande av föreläggande om att näringsidkaren i fråga ska sluta använda vissa avtalsvillkor eller viss marknadsföring eller sluta sälja farliga produkter. Huruvida ett tillsynsärende inleds eller inte beror bland annat på hur stort konsumentintresse frågan har. Konsumentverket tar inte ställning i det enskilda ärendet, utan hänvisar i detta avseende till ARN.

Konsumentombudsmannen (KO), som är knuten till Konsumentverket, kan företräda konsumenter i domstol efter ansökan från den enskilde konsumenten. En förutsättning för att KO ska ta sig an fallet är att frågan rör ett stort konsumentkollektiv eller annars är av principiell karaktär.

Enskilda kan även vända sig till Konsumentverket för att göra en anmälan mot en näringsidkare eller ansöka om KO:s biträde. Enskilda kan även vända sig till verkets upplysningstjänst "Hallå konsument" för att få vägledning och råd i enskilda ärenden. Upplysningstjänsten kan ge rådgivning om rättigheter och skyldigheter kring konsumtion, hjälp till självhjälp samt förklara hur konsumenten kan komma vidare i ärendet.

Även barn och unga kan vända sig till Konsumentverket med frågor, för att framföra klagomål, göra en anmälan eller ansöka om KO:s biträde. Konsumentverket har, tillsammans med Konkurrensverket, tagit fram webbplatsen "Ung konsument" om barns och ungas rättigheter som konsumenter. Syftet med sidan är enligt Konsumentverket att uppmana barn och unga att göra aktiva val, tänka efter före köp och agera när något i ett köp gått fel. Konsumentverket har också en så kallad skolwebb, dit barn och unga kan vända sig med frågor knutna till skoluppgifter. En särskild "skolgrupp" besvarar de frågor som kommer in till skolwebben och kan vid behov lotsa eleverna vidare till rätt instans.

Information om Konsumentverket finns på verkets webbplats och verkets kanaler i sociala medier. Konsumentverket har även tagit fram material riktat specifikt till skola och grundsärskola. Vidare använder man sig av barn och unga i fokusgrupper när nytt material ska tas fram.

I Barnombudsmannens enkät uppger Konsumentverket att den webbplats som är kopplad till upplysningstjänsten "Hallå konsument" finns översatt till 13 språk utöver svenska och minoritetsspråken. En stor del av informationen finns på teckenspråk (rörlig bild) och mycket information finns på lättläst svenska. Verket använder sig av Språkrådets riktlinjer "klarspråk" och webbplatsen är tillgänglighetsanpassad med funktioner för att kunna få texten uppläst och i övrigt anpassa texten utifrån individuella behov.

Konsumentverket kan kontaktas via brev, mejl, Facebook och Twitter samt på telefon på vardagar kl. 09.00–17.00.

Konsumentverket uppger i Barnombudsmannens enkät att de i princip alltid kommunicerar direkt med barnet om ett barn hör av sig med frågor eller för att framföra klagomål. Om barnets berättelse leder till att verket beslutar att inleda ett tillsynsärende bedöms det i varje enskilt fall om kommunikationen därefter ska ske med barnet eller vårdnadshavaren.

Konsumentverket uppger att de under 2014 tog emot totalt 10 480 anmälningsärenden, av vilka 222 ärenden (2 procent) rörde barn och unga. Myndigheten har inga uppgifter om hur många barn och unga som hörde av sig till myndigheten på egen hand respektive med stöd av vårdnadshavare eller annan vuxen. Verket uppger dock att det är ytterst sällan som barn och unga vänder sig till myndigheten på egen hand, utan att det oftast är vårdnadshavaren som hör av sig för barnet eller den unges räkning. Konsumentverket uppger att de inte har tillgång till statistik över i hur många fall barn och unga vänt sig till verket med frågor.

Konsumentverket framhåller i Barnombudsmannens enkät att de anser att barn och unga är en prioriterad målgrupp och att de därför alltid försöker ha ett barnperspektiv i sitt arbete. Konsumentverket gör antagandet att de har mer direktkontakt med barn och unga än många andra myndigheter, eftersom barn och unga är aktiva konsumenter som befinner sig direkt på marknaden.

Diskrimineringsombudsmannen

Om man har utsatts för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling kan man vända sig till Diskrimineringsombudsmannen (DO). Myndighetens uppdrag är att främja lika rättigheter och möjligheter och motverka diskriminering. DO utövar tillsyn bland annat genom att granska arbetsgivares, utbildningsanordnares och andra samhällsaktörers arbete för lika rättigheter och möjligheter. DO utreder även misstänkta överträdelser av diskrimineringslagen (2008:567). Detta gör myndigheten både på eget initiativ och med utgångspunkt i de anmälningar som kommer till DO. En utredning hos DO kan leda till beslut med konstaterande av brister och/eller rekommendationer eller beslut om att driva ärendet vidare till process i domstol med yrkande om ersättning för kränkning.

Det finns inget som formellt hindrar barn och unga från att på egen hand vända sig till DO med frågor eller för att framföra klagomål. För att DO ska kunna driva ärendet vidare i en process i domstol krävs dock, enligt 6 kap. 2 § 2 st. diskrimineringslagen, vårdnadshavarnas samtycke. DO uppger i Barnombudsmannens enkät att samtycke från barnets vårdnadshavare alltid inhämtas i de fall DO inleder tillsyn i ett ärende som rör barn eller unga. Vidare säger DO att det kan finnas situationer när barnet eller den unge som gjort anmälan motsätter sig att vårdnadshavares samtycke inhämtas och att DO då gör en bedömning av behovet av vårdnadshavares samtycke i det enskilda fallet. Flera faktorer vägs då in, till exempel barnets ålder och uppgifterna i anmälan.

I Barnombudsmannens enkät anger DO att det är ovanligt att myndigheten tar emot frågor eller klagomål direkt från barn och unga. De ärenden rörande barn och unga som kommer in till myndigheten kommer framför allt från vårdnadshavare, endast i ett fåtal fall kommer anmälningar direkt från barn och unga. DO registrerar inte några uppgifter om anmälarens ålder och har därför inte tillgång till någon statistik över antalet barn och unga som gör anmälningar. De ärenden om barn och unga som inkommer till DO handlar bland annat om diskriminering i skolan eller i samband med ansökningar om arbete eller praktik.

DO uppger att de i dagsläget inte har någon särskild ordning för att handlägga frågor och klagomål från barn och unga, men att man så långt som möjligt strävar efter att anpassa svaret utifrån barnets ålder och förutsättningar. DO har vidare antagit en policy om att myndighetens arbete ska vara förenligt med barnkonventionen, vilket bland annat innebär att barnperspektivet ska beaktas i allt arbete som DO utför. DO uppger även att de för närvarande

arbetar med att ta fram en barnhandbok. Syftet är att ta fram enhetliga rutiner i ärenden med barn och att dessa rutiner är förenliga med ett barnperspektiv. Barnhandboken är tänkt att ge DO:s medarbetare vägledning i hur man på bästa sätt tar kontakt med barn och vad man bör tänka på i arbetet med barn. Handboken ska kunna användas som en uppslagsbok i det operativa arbetet.

DO har ingen särskild information om myndighetens verksamhet som är anpassad till olika åldrar, men på DO:s webbplats finns grundläggande information på lättläst svenska och teckenspråk, inklusive information om hur man kontaktar DO. Denna information finns även översatt till 14 olika språk inklusive de fem nationella minoritetsspråken. Det är även möjligt att få informationen uppläst på svenska.

Det går att kontakta DO via mejl, telefon och sociala medier. Normaltiden för mejlsvar är cirka tio dagar. DO:s rådgivning per telefon är öppen dagtid fyra dagar i veckan.

Justitiekanslern

Justitiekanslern (JK) är statlig myndighet som bland annat utövar tillsyn över myndigheter och deras tjänstemän. Tillsynen är främst inriktad på tillämpningen av regler för hur mål och ärenden hos myndigheter ska handläggas, liksom på att upptäcka systematiska fel i den offentliga verksamheten.

Enskilda kan vända sig till JK för att anmäla myndigheter och/eller tjänstemän, vilket kan leda till att JK uttalar kritik mot den berörda myndigheten. Beslut från JK går inte att överklaga. JK är förhindrad att lägga sig i den dömande verksamheten hos domstolarna och kan inte heller ge direktiv om hur ett ärende hos en domstol eller en förvaltningsmyndighet ska handläggas eller avgöras. Vidare kan JK inte ompröva beslut som har fattats av andra myndigheter och ändra deras avgöranden i sak.

Utöver granskning av myndigheter och tjänstemän har JK möjlighet att på frivillig väg reglera vissa skadeståndsanspråk som riktas mot staten. Syftet är att avlasta domstolarna genom att se till att mål som saknar egentlig tvist och där det står klart att fel har begåtts som ger den enskilde rätt till viss ersättning, kan handläggas snabbt och enkelt. Den som gör anspråk på ersättning måste kunna påvisa vilket fel som har begåtts, att felet har orsakat en skada för honom eller henne samt styrka att skadan verkligen motiverar den ersättning som begärs.

Det finns inga formella hinder mot att barn och unga kan vända sig till JK för att framföra klagomål eller ansöka om ersättning. JK uppger i enkäten att det inte är åldern hos den som hör av sig till myndigheten som är avgörande för om saken kan tas upp till prövning, utan frågan i sig. JK hanterar således ärenden från barn och unga respektive vuxna på samma sätt. En vuxens samtycke eller medverkan är därmed inte nödvändig för att JK ska kunna inleda ett tillsyns- eller skadeståndsärende med anledning av att ett barn hört av sig till myndigheten med frågor eller klagomål.

I Barnombudsmannens enkät säger JK att kommunikationen i ett ärende sker med den som hört av sig till myndigheten. Om det är ett barn som hört av sig till JK kommunicerar man med barnet, om det är en vuxen som hört av sig för ett barns räkning kommunicerar man med den vuxne.

Kontakt med JK kan tas via mejl och på telefon under telefontiden på vardagar kl. 09.00–12.00. JK uppger att de flesta av myndighetens tillsynsärenden som inkommit genom klagomål avslutas utan att någon utredningsåtgärd vidtagits. Enligt JK:s verksamhetsplan ska sådana ärenden avgöras inom en månad från det att klagomålet kom in till myndigheten. Om ärendet leder till att beslut om utredningsåtgärd fattas kommuniceras de yttranden som inhämtats från berörda myndigheter med sökanden innan ärendet avgörs. Tillsynsärenden där

utredningsåtgärder vidtas ska enligt verksamhetsplanen avgöras inom tolv månader från det att ärendet inkom till myndigheten.

JK har ingen särskild information om myndighetens verksamhet som riktar sig till barn och unga. Allmän information om JK finns på myndighetens webbplats, men JK uppger i Barnombudsmannens enkät att de själva inte anser att informationen är särskilt anpassad till barns och ungas förutsättningar.

JK uppger att de inte efterforskar ålder hos de som hör av sig till myndigheten och att de därför inte har tillgång till statistik över hur många barn och unga som vänt sig till JK.

Justitieombudsmannen

Justitieombudsmannen (JO), eller Riksdagens ombudsmän som är myndighetens officiella namn, utövar tillsyn över tillämpningen av lagar och andra författningar i offentlig verksamhet. JO:s kontroll initieras både genom anmälningar från allmänheten och genom egna initiativ. Om JO kommer fram till att en myndighet agerat felaktigt vid handläggningen av ett ärende kan JO uttala kritik mot den berörda myndigheten. JO kan dock inte ingripa i pågående ärenden hos myndigheter och kan inte heller ge direktiv till hur ett ärende bör handläggas.

Inom ramen för JO:s verksamhet finns sedan 2011 även ett nationellt besöksorgan, den så kallade Opcat-enheten, som har till uppgift att bevaka att personer som är frihetsberövade inte utsätts för grym, omänsklig, eller annan förnedrande behandling eller bestraffning. Grunden för besöksorganets arbete är 2002 års fakultativa protokoll till FN:s konvention mot tortyr och annan omänsklig behandling, medan de närmare förutsättningarna för organets uppdrag fastställs i JO:s instruktion. Besöksorganet ska regelbundet inspektera platser i Sverige där människor hålls frihetsberövade och rapportera från besöken. Uppdraget innefattar därmed att utöva tillsyn över platser där barn hålls frihetsberövade, såsom SiS-hem, HVB, psykiatriska slutenvårdsavdelningar, arrester och häkten.

Barn och unga kan vända sig till JO utan samtycke eller medverkan från vårdnadshavare eller annan vuxen. JO uppger i Barnombudsmannens enkät att de inte gör någon skillnad i handläggningen beroende på om den som hör av sig är ett barn eller en vuxen, bortsett från att de "möjligen kan tänka sig att klagomål från barn skulle handläggas med viss förtur och att kommunikationen med barnet skulle anpassas till åldern".

Enligt JO gäller i regel att ett ärende som inte tas upp till utredning avslutas inom en månad. Ärenden som tas upp till utredning kan ta längre tid, JO anger som riktmärke en tidsperiod om ett år.

JO uppger att barn och unga förvisso kan framföra klagomål till myndigheten på egen hand, men att det är mycket ovanligt. JO har inte tillgång till statistik över hur många barn och unga som hört av sig till myndigheten, men uppskattar att det rör sig om ett mycket litet antal.

Enligt JO finns ingen särskild information om myndighetens verksamhet som riktar sig till barn och unga. Allmän information om JO finns på myndighetens webbplats, som finns översatt till ett antal språk och som möjliggör uppläsning av texten. JO uppger dock att information på webbplatsen inte har anpassats till barns och ungas förutsättningar.

Kontakt med JO kan ske via mejl och på telefon under telefontiden på vardagar kl. 09.00–11.30 och 13.00–15.00. JO:s expedition har också öppet för besökande på vardagar kl. 09.00–12.00 och 13.00–15.00.

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (SIN) har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheterna³³ och se till att bedriver sin verksamhet på ett lagligt sätt. SIN ska granska sådan verksamhet som allmänheten, på grund av sekretess, normalt inte har någon insyn i och har i sitt uppdrag tillsyn över tre områden: användningen av hemliga tvångsmedel³⁴, användningen av kvalificerade skyddsidentiteter³⁵ och polisens behandling av personuppgifter.³⁶

SIN använder sig av olika metoder för att bedriva sin tillsyn, allt från inspektioner och intervjuer med befattningshavare till enkätundersökningar och andra så kallade skrivbordsgranskningar. Tillsyn kan inledas på SIN:s eget initiativ (så kallade initiativärenden), vilket leder till att SIN redovisar sina iakttagelser och bedömningar i ett uttalande.

En enskild person kan också begära att SIN ska kontrollera om han eller hon har blivit utsatt för hemliga tvångsmedel på ett sätt som strider mot lag eller annan författning eller om polisen har behandlat uppgifter om personen på ett sätt som strider mot lag eller annan författning. SIN kan bara kontrollera om lag eller annan författning har följts. En enskild kan alltså inte begära att få veta om han eller hon finns i något register eller om hemliga tvångsmedel har använts mot honom eller henne. Om SIN vid sin kontroll finner att hemliga tvångsmedel har använts i strid med lag eller författning eller att polisen har behandlat personuppgifter i strid med lag eller författning ska dock den person som har begärt kontrollen underrättas om detta. SIN är också skyldig att efter omständigheterna i det enskilda fallet anmäla den författningstridiga verksamhet de funnit till Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten, Datainspektionen eller någon annan behörig myndighet för åtgärd.

Barn och unga kan vända sig till SIN om de har frågor som rör nämndens uppdrag. I Barnombudsmannens enkät uppger SIN att de alltid kommunicerar direkt med den som hört av sig till nämnden och att de, om det framgår att det är ett barn som hört av sig, försöker anpassa språket. I övrigt handläggs ärenden med frågor från barn och unga på samma sätt som när vuxna vänder sig till nämnden med frågor. SIN uppger att frågor vanligtvis besvaras inom en vecka.

Barn och unga kan också vända sig till SIN för att begära kontroll av om de i strid med lag har utsatts för brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel eller varit föremål för polisens personuppgiftsbehandling. Enligt SIN:s svar på Barnombudsmannens enkät görs då en bedömning av om det är fråga om sådana personliga förhållanden som han eller hon med hänsyn till ålder och utveckling själv kan ansvara för enligt regleringen i 6 kap.11 § föräldrabalken (1949:381) (FB), eller om vårdnadshavarens medverkan krävs.

SIN uppger att de i normalfallet godtar att ett barn gör en egen begäran om kontroll från 15 års ålder, vilket är den ålder då straffmyndighet inträder varför det egentligen är först då som barnet kan bli föremål för användning av till exempel hemliga tvångsmedel. SIN uppger också att de bedömer att ett barn vid 15 års ålder normalt sett i tillräcklig utsträckning kan förstå

³³ De myndigheter som omfattas av SIN:s tillsyn är Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten.

³⁴ Med hemliga tvångsmedel avses att en person i hemlighet blir utsatt för avlyssning eller övervakning, se 27 kap. rättegångsbalken (1942:740).

³⁵ En kvalificerad skyddsidentitet är en fiktiv identitet som används bland annat inom polisen, till exempel av poliser som inte kan använda sina riktiga identiteter i sitt arbete.

³⁶ Med begreppet "personuppgifter" avses enligt 3 § personuppgiftslagen (1998:204) all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet. Av 3 § framgår också att "behandling av personuppgifter" innebär varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter, oavsett om det sker på automatisk väg eller inte. Som exempel på behandling av personuppgifter nämns bland annat insamling, registrering, lagring och bearbetning.

innebörden av nämndens relativt komplexa verksamhet och vad en kontroll kan resultera i. Om barnet fyllt 15 år kommunicerar SIN således direkt med barnet.

Om ett barn under 15 år kommer in med en begäran om kontroll uppger SIN att de normalt avstår från att ta upp begäran om barnet inte kompletterar med vårdnadshavarnas underskrifter och det inte finns skäl att göra en annan bedömning i det enskilda fallet (SIN uppger att de i något fall har godtagit att en 14 åring framställt begäran om kontroll). I dessa ärenden kommunicerar SIN således med vårdnadshavaren.

SIN uppger i Barnombudsmannens enkät att de inte efterfrågar ålder på de som vänder sig till nämnden med frågor, varför de inte har tillgång till statistik över hur många ärenden med frågor som inkommit från barn och unga.

Vad gäller antalet ärenden där enskilda begärt SIN:s kontroll uppger SIN att de under 2014 mottog uppskattningsvis 250 – 350 ärenden från barn och unga, vilket utgör cirka 15 – 20 procent av det totala antalet ärenden som nämnden mottog under samma period. SIN uppskattar vidare att barn och unga vänt sig till dem på egen hand i cirka 100 – 200 av dessa ärenden.

Information om SIN finns på nämndens webbplats. Informationen finns på svenska och delvis på engelska, men är inte anpassad till barn och unga.

Kontakt med SIN kan ske via mejl, brev och på telefon under telefontiden på vardagar kl. 09.00–11.00. SIN:s expedition har också öppet för besökande på vardagar kl. 09.00–11.00.

Skolinspektionen

Skolinspektionen är en statlig myndighet som utövar tillsyn över alla kommunala och fristående skolor i syfte att säkerställa att alla barn får tillgång till god utbildning i en trygg miljö. Skolinspektionen genomför granskningar av skolor dels utifrån anmälningar om missförhållanden från enskilda, dels på regelbunden basis. Skolinspektionen utreder de frågor som uppkommer i samband med ett tillsynsärende och fattar beslut om eventuella åtgärder som behöver vidtas av den berörda skolan. Myndigheten kan i förekommande fall förelägga skolan att vidta åtgärderna med hot om vite.

Skolinspektionen uppger i Barnombudsmannens enkät att barn och unga på egen hand kan vända sig till myndigheten med frågor och för vägledning kring elevens rättigheter och skolans skyldigheter med mera. Vad gäller möjligheten för barn och unga att göra en anmälan till Skolinspektionen uppger Skolinspektionen att de har valt en lösning som innebär att en ung person som har fyllt 16 år själv kan göra en anmälan till Skolinspektionen. Detta med stöd av regleringen i 29 kap. 12 § skollagen som säger att den som har fyllt 16 år själv får föra sin talan i en tvist enligt samma lag. Den unges vårdnadshavare ska dock, med anledning av vårdnadsansvaret enligt 6 kap. föräldrabalken, beredas tillfälle att ställa sig bakom anmälan och yttra sig i ärendet. För ett barn eller en ung person som inte har fyllt 16 år krävs vårdnadshavarens medverkan för att barnet eller den unge ska kunna göra en anmälan till Skolinspektionen. Skolinspektionen motiverar den valda lösningen med intresset av att säkerställa att såväl barns och ungas rättigheter enligt skollagen som vårdnadshavarnas skyldigheter enligt föräldrabalken tillgodoses.

I Barnombudsmannens enkät uppger Skolinspektionen vidare att den lösning som myndigheten har valt innebär att myndigheten, i de fall en ung person över 16 år har gjort en anmälan, kommunicerar med såväl den unge som dennes vårdnadshavare. I de fall anmälan härrör från ett barn eller en ung person under 16 år kommuniceras enbart med vårdnadshavaren. Om ett barn eller en ung person enbart vänt sig till Skolinspektionen med frågor sker kontakten enbart

med barnet eller den unge, om det inte i ärendet framkommer information som Skolinspektionen bedömer som så pass allvarlig att en orosanmälan till socialnämnden bör göras. I så fall kontaktas även barnets eller den unges vårdnadshavare.

Skolinspektionen har noterat att handläggare sällan kommunicerar direkt med det berörda barnet, vilket särskilt gäller anmälningsärenden. Skolinspektionen uppger att de därför arbetar för att i större utsträckning ha muntlig kontakt med barn i ärenden som rör dem själva.

Den genomsnittliga handläggningstiden för ett ärende hos Skolinspektionen var under 2014 cirka tre månader, enligt vad Skolinspektionen uppger i Barnombudsmannens enkät. Skolinspektionen har antagit interna riktlinjer som innebär att 80 procent av ärendena ska vara avgjorda inom fyra månader från det att de inkom och resterande 20 procent avgjorda inom fem månader. Skolinspektionen uppger att 72 procent av ärendena som inkom under 2014 avgjordes inom fyra månader från det att de inkom till myndigheten.

Skolinspektionen kan kontaktas via brev, mejl, Facebook och Twitter och på telefon under telefontiden på vardagar kl. 09.00–12.00. Om ett barn eller en ung person har gjort en anmälan till Skolinspektionen kan han eller hon nå den ansvarige utredaren under de tider som Skolinspektionens växel har öppet, kl. 08.30–16.30. Skolinspektionen tar även emot besök.

På Skolinspektionens webbplats finns så kallade elevsidor med information som riktar sig till barn och unga, främst i åldern 12 till 16. På elevsidorna finns bland annat information om elevers rättigheter i skolan samt om hur man går till väga för att göra en anmälan. Informationen finns även översatt till olika språk och som lättläst svenska.

I Skolinspektionens regelbundna tillsyn genomför myndigheten varje år den så kallade Skolenkäten som omfattar alla elever i årskurs fem och nio i grundskolan och årskurs två på gymnasiet. Enkäten innefattar en version till elever och en version till vårdnadshavare och skickas ut terminen innan Skolinspektionens tillsyn ska äga rum. Den version av enkäten som skickas ut till elever finns översatt till fyra språk och den version som skickas ut till vårdnadshavare finns översatt till sju språk.

Skolinspektionen uttrycker i enkäten att man i större utsträckning skulle kunna anpassa myndighetens informationsmaterial till en yngre publik. Exempelvis genom lättlästa sammanfattningar av rapporter och genom konsekvensbeskrivningar av vad ett beslut kan innebära.

Skolinspektionen uppger att de inte har tillgång till exakt statistik över antalet ärenden som inkommit från barn och unga. Under 2014 inkom totalt 3750 ärenden till myndigheten och Skolinspektionen uppger att en ”mycket försiktig uppskattning” är att cirka 110 (3 procent) av dessa ärenden gjordes av barn och unga själva.

Barn- och elevombudet

Barn och elevombudet (BEO) är en självständig funktion vid Skolinspektionen dit man kan vända sig om man har blivit utsatt för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling i skolan. BEO kan utreda ärendet för att ta reda på om huvudmannen, det vill säga den som driver skolan, har brustit i sitt ansvar. BEO kan då besluta att ge huvudmannen en anmärkning eller förelägga huvudmannen att vidta rättelse. BEO kan också kräva att huvudmannen betalar skadestånd till den berörda eleven. Om huvudmannen inte går med på skadeståndskravet kan BEO föra elevens talan i en skadeståndsprocess i domstol.

BEO uppger i Barnombudsmannens enkät att ett barn på egen hand, utan vårdnadshavares eller annan vuxens samtycke eller medverkan, kan vända sig till myndigheten med frågor. Frågor från barn och unga hanteras enligt BEO på samma sätt som frågor från vuxna. BEO antingen

besvarar den aktuella frågan eller hänvisar personen vidare till rätt myndighet som kan besvara frågan.

För att kunna gå vidare med en anmälan som inkommit till BEO krävs dock vårdnadshavarens samtycke om anmälan gjorts av ett barn eller en ung person under 16 år. En ung person som har fyllt 16 år kan själv göra en anmälan, det vill säga utan vårdnadshavarens samtycke, men vårdnadshavaren ska under utredningens gång beredas möjlighet att ställa sig bakom anmälan samt yttra sig i processen. På samma sätt ska en ung person som har fyllt 16 år beredas möjlighet att yttra sig och ställa sig bakom en anmälan som gjorts av den unges vårdnadshavare. BEO motiverar den valda lösningen till regleringen i 29 kap. 12 § skollagen som säger att den som har fyllt 16 år har rätt att föra sin egen talan i en process enligt samma lag. BEO uppger vidare att ett ärende i regel avskrivs från vidare handläggning i de fall samtycke från vårdnadshavare inte har kunnat inhämtas.

Det här innebär enligt BEO att de, i de fall en ung person över 16 år har gjort en anmälan, kommunicerar med såväl den unge som dennes vårdnadshavare. I de fall anmälan kommer från ett barn eller en ung person under 16 år kommuniceras enbart med vårdnadshavaren. Om ett barn eller en ung person enbart vänt sig till BEO med frågor sker kontakten enbart med barnet eller den unge om det inte i ärendet framkommer information som BEO bedömer som så pass allvarlig att en orosanmälan till socialnämnden bör göras. I så fall kontaktas även barnets eller den unges vårdnadshavare.

BEO uppger att de inte har tillgång till statistik över antalet ärenden med frågor och klagomål som gjorts av barn och unga själva respektive med stöd av vårdnadshavare eller annan vuxen. BEO framhåller dock att den största andelen ärenden kommer från vårdnadshavare och personal i skolan. Emellanåt förekommer det att barn och unga på egen hand hör av sig.

Enligt BEO är den genomsnittliga handläggningstiden för ett ärende strax under tre månader. Liksom i övriga delar av Skolinspektionens verksamhet gäller riktlinjerna att 80 procent av ärendena ska vara avgjorda inom fyra månader från det att de inkom till myndigheten. Övriga 20 procent ska vara avgjorda inom fem månader.

BEO kan kontaktas via brev, mejl och Facebook och på telefon under telefontiden på vardagar kl. 09.00–12.00. BEO lyfter i Barnombudsmannens enkät att de ser att den avsatta tiden för myndighetens jourtelefon inte i tillräcklig utsträckning är anpassad för barns och ungas livsförhållanden. De flesta barn och unga befinner sig i skolan under de tider som BEO kan nås per telefon.

Information om BEO finns på myndighetens webbplats som även innehåller information särskilt anpassad till barn och unga, den så kallade elevsidan. BEO uppger dock att denna information inte finns översatt till något annat språk och inte är anpassad till olika åldersgrupper. BEO har även tagit fram en broschyr som delas ut exempelvis i samband med föreläsningar på skolor. Broschyrens innehåll är anpassat till barn och unga, men informationen finns bara på svenska.

Skolväsendets överklagandenämnd

Skolväsendets överklagandenämnd (Överklagandenämnden) är en domstolsliknande myndighet dit enskilda kan överklaga vissa beslut inom bland annat förskoleklass, grundskola och gymnasieskola. Exempel på beslut som kan överklagas är beslut om placering i förskoleklass, grundskola och särskola, beslut om enskild undervisning och beslut om anpassad studiegång.

Ett beslut kan överklagas av den som beslutet angår, det vill säga barnet eller den unge. Om den unge har fyllt 16 år kan han eller hon, enligt Överklagandenämnden, själv överklaga med stöd av regleringen om talerätt i 29 kap. 12 § skollagen. Om barnet eller den unge är under 16 år krävs vårdnadshavarnas samtycke för att Överklagandenämnden ska kunna pröva överklagandet.

Överklagandenämnden uppger att i allmänna frågor som barn och unga på egen hand vänt sig med till myndigheten, sker kommunikationen direkt med barnet eller den unge. Vad gäller överklaganden säger nämnden att kommunikationen sker enbart med barnets vårdnadshavare i de fall barnet inte fyllt 16 år. Om en ung person över 16 år överklagat hos nämnden skickas information hem till den unge, där det framgår att den unge ska höra av sig till nämnden om han eller hon vill föra sin egen talan. Hörs inte den unge av sker, enligt Överklagandenämnden, fortsatt kommunikation med den unges vårdnadshavare.

Överklagandenämnden kan kontaktas via brev, mejl och på telefon under nämndens telefontid på vardagar kl. 09.00–11.30 och 12.30–16.00. Nämnden kan även ta emot besök i sina lokaler hos vårdmyndigheten Skolinspektionen. Besök hos nämnden kan ske på vardagar kl. 08.30–16.00 då receptionen är bemannad.

Information om Överklagandenämnden och hur man överklagar finns på nämndens webbplats. En kortare, allmän information finns översatt till 14 språk. Vidare finns, enligt Överklagandenämnden, ett avsnitt med lättläst information på webbplatsen.

Överklagandenämnden uppger att de inte har tillgång till någon statistik över antalet ärenden som rör barn och unga eller hur stor andel av ärendena som inkommit från barn och unga på egen hand respektive med stöd av vårdnadshavare eller annan vuxen.

Inspektionen för vård och omsorg

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ansvarar för tillsyn över hälso- och sjukvård, hälso- och sjukvårdspersonal, socialtjänst och verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). IVO:s tillsyn utgår dels från så kallad frekvenstillsyn, dels från enskildas klagomål.

Frekvenstillsynen innebär att IVO minst två gånger per år besöker verksamheter som omfattas av myndighetens tillsynsuppdrag. Minst en av inspektionerna ska vara oanmäld och vid inspektionen ska de barn och ungdomar som finns där och som vill få möjlighet att komma till tals. Verksamheter för barn och unga som omfattas av IVO:s tillsyn är bland annat hem för vård eller boende (HVB), bostäder med särskild service för barn och ungdomar och SiS-hem.

IVO:s tillsynsuppdrag innebär även att myndigheten ska ta emot och hantera klagomål från enskilda som är missnöjda med hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. IVO har inom ramen för denna del av verksamheten en särskild barn- och ungdomslinje på telefon och chatt, dit barn och unga som har kontakt med hälso- och sjukvård, socialtjänst eller bor på elevhem kan höra av sig. IVO kan ge allmän information om barnets rättigheter, förklara och förtydliga, komma med råd och hänvisa barnet till rätt instans. IVO kan även, mot bakgrund av barnets klagomål, besluta att inleda ett tillsynsärende mot den berörda verksamheten. Ett tillsynsärende kan leda till att IVO beslutar att rikta kritik mot en verksamhet. IVO kan dock inte föra enskilda personers talan.

Barn och unga kan vända sig till IVO på egen hand, utan stöd av vårdnadshavare eller annan vuxen. IVO uppger i Barnombudsmannens enkät att de, i de fall ett barn vänt sig till myndigheten, i första hand kommunicerar direkt med barnet. I enstaka fall förekommer det att kommunikation sker även med barnets vårdnadshavare. Som exempel nämner IVO klagomål från barn och unga som faller under patientsäkerhetslagens (2010:659) (PSL) reglering, vilket innebär att IVO gör en bedömning i det enskilda fallet av om vårdnadshavaren bör kontaktas. Kontakt med vårdnadshavare tas dock aldrig utan att barnet informerats om innebörden av regelverket i PSL.

Till IVO:s barn- och ungdomslinje kan barn och unga vända sig per telefon på vardagar kl. 12.00–19.00 och via chatt på vardagar kl. 16.00–18.00. Barn och unga kan även mejla till IVO och

en telefonsvarare finns tillgänglig dygnet runt. IVO uppger i Barnombudsmannens enkät att deras målsättning är att mejl och telefonsamtal från barn och unga ska besvaras senast nästa vardag.

Barn och unga kan även ta kontakt med IVO genom att samtala med de inspektörer som besöker verksamheter för barn och unga i samband med IVO:s frekvenstillsyn. De inspektörer hos IVO som besöker verksamheter för barn och unga och som bemannar barn- och ungdomslinjen har särskild kompetens för att samtala med barn och unga.

IVO har särskild information på sin webbplats som riktar sig till barn och unga och som även finns översatt till olika språk och är anpassad efter funktionsnedsättningar. I samband med IVO:s frekvenstillsyn informeras barn och unga om myndighetens besök dels med brev före ankomst, dels muntligt i samband med det faktiska besöket. IVO lyfter i Barnombudsmannens enkät att de ser behov av ytterligare informationsåtgärder riktade mot verksamheter för barn och unga. I dagsläget finns dock inte någon planering för när en sådan insats skulle kunna ske.

IVO uppger i Barnombudsmannens enkät att de inte efterforskar ålder hos de som vänder sig till myndigheten och att de därför inte har tillgång till statistik över antalet ärenden som kommit in från barn och unga.

Patientnämnderna

I Barnombudsmannens enkät har fyra patientnämnder med olika geografisk och demografisk spridning ombetts besvara frågor om möjligheterna för barn och unga att vända sig till dem för att ställa frågor och framföra klagomål. De patientnämnder som besvarat enkäten är: patientnämnden i region Kronoberg, patientnämnden i landstinget i Uppsala län, patientnämnden i Norrbottens läns landsting och patientnämnden i landstinget i Västmanland.

Patientnämnderna, som enligt 1 § lagen (1998:1656) om patientnämndsverksamhet m.m. ska finnas i varje kommun och landsting, har till uppgift att stödja och hjälpa patienter som erhållit offentligt finansierad hälso- och sjukvård. Patientnämnderna har inga disciplinära befogenheter utan arbetar förebyggande. Enskilda kan dock vända sig till nämnderna med klagomål och synpunkter om hälso- och sjukvård. Nämnderna kan med utgångspunkt i klagomål från enskilda välja att ta upp och behandla ärenden av principiellt viktig natur vid sina sammanträden. Nämnderna kan också göra uttalanden och föreslå förbättringar utifrån de klagomål och synpunkter som framförts. Patientnämnderna kan vidare ge den enskilda patienten råd och stöd och förmedla patientens synpunkter till verksamhetsansvariga i vården.

Samtliga patientnämnder som besvarat enkäten uppger att det är ytterst sällan eller aldrig som ett barn eller en ung person har hört av sig till nämnden. Vanligare är att en vuxen person, exempelvis ett barns vårdnadshavare, hör av sig för barnets räkning.

Patientnämnden i Kronoberg uppger att 65 ärenden (8,5 procent) av totalt 794 ärenden som nämnden mottog under 2014 rörde personer i åldern 0–19 år. Inte i något av dessa fall hade en person under 18 år på egen hand vänt sig till nämnden.

Patientnämnden i Uppsala tog under 2014 emot 57 ärenden (5 procent), av totalt 1170, som rörde barn och unga. I samtliga av dessa ärenden var det barnets vårdnadshavare eller annan vuxen som vänt sig till nämnden för barnets räkning.

Patientnämnden i Norrbotten uppger att de under 2014 tog emot 44 (6 procent) av 714 ärenden avseende barn och unga. I ett av dessa ärenden hade ett barn vänt sig till nämnden på egen hand. I de övriga 43 ärendena var det vårdnadshavaren eller annan vuxen som vänt sig till nämnden för barnets räkning.

Patientnämnden i Västmanland uppger att de under 2014 inte mottog några ärenden från barn och unga.

Samtliga patientnämnder uppger att de inte gör någon egentlig skillnad i handläggningen beroende på om det är ett barn eller en vuxen som hör av sig till nämnden. Vidare uppger nämnderna att det generellt sett inte krävs att barnets vårdnadshavare eller annan vuxen samtycker till eller medverkar till att barnet framför klagomål till nämnden. Däremot kan vad som framkommer av klagomålet medföra att kontakt med vårdnadshavaren behöver övervägas, vilket innebär att det handlar om en bedömning i varje enskilt fall.

Patientnämnden i Kronoberg anger i enkäten att de har diskuterat kring den eventuella problematik som skulle kunna uppstå om handläggare behöva göra ålderbedömningar gällande de som hör av sig till nämnden, om det exempelvis skulle handla om en mycket ung person som hörde av sig. Om en situation skulle uppstå där nämnden anser att barnets vårdnadshavare bör kopplas in, skulle de först inhämta barnets samtycke till detta. De skulle också ta hjälp av en jurist för att försäkra sig om att bedömningen var korrekt. Nämnden har dock hittills inte ställts inför detta problem.

Patientnämnden i Kronoberg uppger vidare att de, om ärendet avser ett barn eller en ung person och det är dennes vårdnadshavare som har hört av sig, brukar försöka försäkra sig om att barnet eller den unge samtycker till att vårdnadshavaren vänt sig till patientnämnden. Men även här är det en fråga som är beroende av ärendets karaktär och barnets ålder och mognad.

Samtliga patientnämnder kan kontaktas via brev, mejl, telefon och personligt besök under kontorstid.

Allmän information om patientnämnderna finns på den gemensamma webbplatsen 1177.se (Vårdguiden). Denna information finns även översatt till olika språk. Patientnämnden i Uppsala anger att de låtit sätta upp en affisch med information om nämnden på Akademiska barnsjukhuset i Uppsala. Patientnämnden i Kronoberg säger att de har låtit ta fram en enklare informationsfolder som finns på vårdenheter som behandlar barn och unga. I övrigt uppger de patientnämnder som besvarat Barnombudsmannens enkät att de inte har några informationsinsatser som riktar sig specifikt till barn och unga.

Samtliga patientnämnder uppger i Barnombudsmannens enkät att de är medvetna om att de i sin verksamhet inte i särskilt stor utsträckning riktar sig till barn och unga, vilket de anser är något som behöver ses över inför framtiden. Patientnämnden i Kronoberg säger att de anser att det finns mycket att göra när det gäller att nå ut med information till barn och unga. Nämnden ser exempelvis risker med att barn i skolhälsovården inte har någon oberoende instans att vända sig till med synpunkter och klagomål, eftersom det är oklart om den verksamheten ingår i patientnämndens verksamhet. De uppger att vissa nämnder åtar sig den typen av ärenden och tolkar det som offentligt finansierad vård som omfattas av patientnämndens verksamhet, medan andra stänger dörren. Vidare uppger patientnämnden i Kronoberg att de haft stor hjälp av att kunna vända sig till landstingets barnrättsstrateg i olika frågor.

Patientnämnden i Västmanland har diskuterat hur de på ett bättre sätt kan nå barn och unga. Nämnden ser en stor brist i att inte ha några rutiner för hur de ska nå ut med information till och ta emot synpunkter från barn och unga. Nämnden uppger att de för närvarande genomför en omvärldsspaning i syfte att se hur andra patientnämnder går till väga i frågan. De framhåller vidare att de gärna tar emot praktiska råd för att få en fungerande patientnämndsverksamhet riktad till barn och unga.

Patientnämnden i Norrbotten anser att det faktum att barn och unga så sällan kontaktar patientnämnden visar på behovet av tydligare och anpassad information om patientnämnden.

Nämnden menar också att det finns risk för att barn och ungas synpunkter på vården inte framkommer, vilket kan innebära att problem som barn och ungdomar upplever inte åtgärdas. Mot bakgrund av detta uppger patientnämnden i Norrbotten att de skulle vilja bli bättre på att nå ut till målgruppen barn och unga med information om möjligheten att vända sig till patientnämnden.

4.4 Slutsatser – barns och ungas klagomöjligheter är begränsade

Barnkonventionen kräver att rättigheterna enligt konventionen ska gå att pröva rättsligt. Barn och unga ska ges tillgång till domstolar och möjlighet att inleda rättsliga förfaranden om kränkningar av rättigheter. I Sverige har barn och unga endast i ett fåtal särskilt angivna fall möjlighet att på egen hand klaga till domstol när de upplever att deras rättigheter kränkts. I övrigt är de helt beroende av att vuxna för deras talan. Som påpekats innebär detta en avsevärd begränsning för de barn och unga som av olika anledningar inte kan få stöd av vårdnadshavare eller annan vuxen för att framföra klagomål. Det kan handla om att den vuxne saknar förmåga att framföra klagomål eller att den vuxne och barnet har motstridiga intressen.

Även i de fall barn och unga har någon form av talerätt och/eller kan få stöd av en vuxen i detta är deras faktiska möjligheter att bli hörda och få ge uttryck för sina synpunkter kraftigt begränsade. Det beror på att det i stor utsträckning saknas reglering om barns och ungas rätt att komma till tals inom ramen för rättsprocessen. I de fall sådana skrivningar finns är de ofta försedda med så kallade olämplighetsrekvisit – skrivningar om rätt för barnet att komma till tals om det inte är olämpligt – vilka i många fall åberopas som stöd för att inte höra barnet. Som exempel på fall där barns och ungas rätt att bli hörda många gånger faller mellan stolarna kan nämnas tvister om vårdnad, boende och umgänge. En studie som Socialstyrelsen gjort visar att vart tredje barn aldrig erbjuds något enskilt samtal i en utredning inom ramen för en tvist om vårdnad, boende och umgänge.³⁷ Barnrättskommittén har i sina senaste rekommendationer till Sverige uttalat kritik mot att rätten för barn att komma till tals enligt artikel 12 är otillräckligt genomförd i praktiken och i synnerhet när det gäller vårdnad, boende och umgänge.³⁸ Vidare kan nämnas att barn som har bevittnat våld i nära relationer inte har status som målsägande. Det innebär att barnets vårdnadshavare, som kan vara misstänkt för brottet, kan motsätta sig att barnet hörs, vilket starkt kritiserats av barnrättskommittén.³⁹

Ytterligare en aspekt att beakta angående barns och ungas rätt till rättslig prövning är att processer i domstol ofta är komplicerade och tidskrävande. I våra samtal med barn och unga framkommer att barn upplever rättsprocesserna som alldeles för långa och utdragna.⁴⁰ Barnombudsmannen genomförde under år 2012 en enkätundersökning av åklagarkamrarnas handläggning av ärenden där barn misstänks vara utsatta för vålds- eller sexualbrott i nära relationer. Enkäten visade att runt 40 procent av landets åklagarkammare inte alltid håller den tidsfrist på två veckor från anmälan till det första förhöret som i dag rekommenderas.⁴¹

Inom rättsvetenskapen har vidare framhållits att en brist vad gäller att uppfylla kraven på barnvänliga processer, är att det i Sverige inte ställs krav på tvärvetenskaplig utbildning av domare avseende barns rättigheter och behov i exempelvis barnskyddsärenden.⁴² I linje med

³⁷ Socialstyrelsen, Barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge, 2014.

³⁸ Barnrättskommittén, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, punkt 19.

³⁹ A.a., punkt 59.

⁴⁰ Barnombudsmannen, Signaler – våld i nära relationer, barn och ungdomar berättar, 2012.

⁴¹ Barnombudsmannen, Tid för rättvisa – enkätstudie av åklagarkamrarnas handläggning av ärenden där barn misstänks vara utsatta för vålds- eller sexualbrott i nära relationer (2012).

⁴² Leviner, Pernilla, The Right to a Fair Trial from a Child's Perspective – Reflections from a Comparative Analysis of Two Child Protection Systems, i Mahmoudi, Leviner, Kaldal & Lainpelto (red.), Child-Friendly Justice – A Quarter of a Century with the UN Convention on the Right of the Child, 2015.

rätten till en rättvis rättegång bör det krävas att domare har särskild kunskap om risk- och skyddsfaktorer som kan vara av relevans i barnskyddsärenden, eller åtminstone tillräcklig kunskap för att bedöma när ytterligare information bör inhämtas för att säkerställa ett fullgott beslutsunderlag.⁴³

Barnkonventionen ställer även krav på att det ska finnas oberoende instanser dit barn och unga kan vända sig för att klaga. De förfaranden genom vilka barn och unga ska kunna framföra klagomål ska vara barnanpassade. Det innebär att de är tillgängliga, åldersanpassade, snabba och anpassade till och inriktade på barns behov. I anslutning härtill ska barn och unga även ha tillgång till barnanpassad information, råd och stöd för att föra talan i egen sak.

Här kan vi konstatera att få av de myndigheter som omfattas av Barnombudsmannen kartläggning har direkta åldersgränser för när barn och unga på egen hand kan vända sig till dem med klagomål, anmälningar eller ansökningar. Endast Brottsoffermyndigheten, Skolinspektionen, Barn- och elevombudet och Skolväsendets överklagandenämnd kräver, med stöd av lagstiftning, att barnet ska ha uppnått en specifik ålder för att kunna framföra klagomål till myndigheten.⁴⁴ Övriga tillfrågade myndigheter uppger att barn och unga liksom vuxna är fria att på egen hand vända sig till dem med frågor och för att framföra klagomål. Flera av myndigheterna framhåller emellertid att de, beroende på vad som framkommer i kommunikationen med barnet, kan komma att anse det nödvändigt att kontakta barnets vårdnadshavare inför den fortsatta handläggningen av ärendet. Avsaknaden av direkta åldersgränser innebär att det, åtminstone i teorin, är möjligt för barn och unga att vända sig med klagomål till ett flertal myndigheter.

När det handlar om möjligheter i praktiken för barn och unga att vända sig till olika myndigheter är utgångspunkten en annan. Förfarandet hos myndigheterna kan vara komplicerat och tidskrävande, faktorer som för ett barn kan vara ännu svårare att hantera än för en vuxen person.

I Barnombudsmannens enkät uppger endast två av myndigheterna (IVO och Konsumentverket) att en del av deras verksamhet är särskilt inriktad mot barn och unga, eller att myndighetens handläggare har särskild barnkompetens. I övrigt förefaller inte någon av myndigheterna ha gjort någon särskild barnanpassning av sin verksamhet. Förfarandet är detsamma för såväl barn som vuxna vad gäller kontaktvägar, kommunikation, handläggningstider med mera, även om några myndigheter uppger att de om det är möjligt försöker använda sig av ett barnvänligt språk och anpassa informationen och kommunikationen till barnets förutsättningar.

En förutsättning för att barn och unga ska kunna klaga till olika myndigheter är givetvis också att de har kännedom om att denna möjlighet finns. Det leder oss till frågan i vilken utsträckning barn och unga får information från myndigheterna om deras verksamhet och möjligheten att vända sig dit för klagomål eller anmälan. Endast fem myndigheter som besvarat enkäten uppger att de har information som riktar sig särskilt till barn och unga och som anpassats avseende till exempel språk, innehåll och textmängd. Övriga myndigheter har samma information om sin verksamhet, oavsett ålder på mottagaren. Många gånger kan informationen vara invecklad och komplicerad och därmed svår att förstå för barn och unga. Flera av myndigheterna lyfter också att de ser ett problem med att inte nå ut tillräckligt till barn och unga, eftersom de ser att barn och unga är en del av målgruppen för myndighetens verksamhet.

⁴³ A.a.

⁴⁴ Observera dock att det enligt 6 kap. 2 § 2 st. diskrimineringslagen (2008:567) krävs att barnets vårdnadshavare samtycker för att DO ska kunna driva ett en process i domstol som rör ett barn.

Att det i praktiken är svårt för barn och unga att vända sig med klagomål till olika myndigheter avspeglas också i att majoriteten av myndigheterna uppger att de sällan eller mycket sällan tar emot klagomål från barn och unga.⁴⁵ Här bör det samtidigt betonas att exakta siffror saknas då de flesta myndigheterna inte efterforskar ålder hos dem som vänder sig till myndigheten och därför inte har tillgång till statistik över antalet ärenden från barn och unga.

Bilden av att möjligheterna för barn och unga att klaga på rättighetskränkningar är otillräckliga i Sverige bekräftas även i en internationell granskning. CRIN har nyligen publicerat en rapport om tillgången till effektiva rättsmedel för barn och unga. I rapporten görs en rankning av hur tillgången till detta ser ut för barn och unga i olika länder och Sverige hamnar först på plats 54 av sammanlagt 197 granskade länder.⁴⁶

Barnombudsmannens slutsats utifrån vad som konstaterats i den här rapporten är att möjligheterna för barn och unga i Sverige att klaga på rättighetskränkningar är starkt begränsade. Det gäller såväl tillgången till förfaranden genom vilka barn och unga kan framföra klagomål som anpassningen av dessa till barns och ungas förutsättningar. De instanser som i dag kan ta emot klagomål från barn och unga kan inte sägas vara tillgängliga, åldersanpassade, snabba, anpassade till och inriktade på barns behov på det sätt som barnkonventionen kräver. Barnombudsmannen anser mot bakgrund av detta att Sverige inte lever upp till barnkonventionens krav på tillgång till oberoende instanser som på ett barnanpassat och effektivt sätt kan ta emot klagomål.

⁴⁵ Detta gäller inte Skolinspektionen, BEO, Skolväsendets överklagandenämnd och IVO, vars verksamheter ju helt eller delvis är inriktade på frågor som rör barn och unga.

⁴⁶ CRIN, Rights, Remedies and Representation: A global report on access to justice for children, 2016.

5. Hur kan barns och ungas klagomöjligheter stärkas genom att Barnombudsmannens befogenheter utökas?

5.1 Behovet av en oberoende institution för barn och unga

Som vi konstaterat måste klagomöjligheterna för barn och unga i Sverige anses begränsade, vilket ger upphov till frågan hur barns och ungas klagorätt kan stärkas. Barnrättskommittén har upprepade gånger understrukit den betydelse oberoende institutioner för mänskliga rättigheter har för barns och ungas möjligheter att klaga på kränkningar av rättigheter. Enligt barnrättskommittén har staten en skyldighet att säkerställa att barn och unga har tillgång till oberoende förfaranden för att klaga på kränkningar av rättigheter, liksom att oberoende institutioner för mänskliga rättigheter har brett mandat när det gäller barns rättigheter.⁴⁷

Barnrättskommittén har framhållit att nationella institutioner för mänskliga rättigheter måste ha befogenhet att hantera enskilda klagomål och framställningar.⁴⁸ De ska också ha befogenhet att göra utredningar, inklusive sådana som lämnats in av eller på uppdrag av barn. Barnrättskommittén understryker att institutionerna ska sträva efter att garantera effektiva rättsmedel vid alla typer av kränkningar av barns rättigheter. Enligt barnrättskommittén bör nationella institutioner för mänskliga rättigheter ha befogenhet att stödja barn som driver rättsprocesser. Det innefattar befogenheter att i institutionens namn driva mål som rör barns frågor och ingripa i domstolsprocesser för att informera domstolen om den människorättsproblematik som finns i målet.⁴⁹

I dagsläget finns i Sverige ingen offentlig oberoende institution som har ett övergripande uppdrag att utreda och driva enskilda ärenden från barn och unga inom olika områden, såsom exempelvis frihetsberövande, migration och frågor om vårdnad, boende och umgänge. De myndigheter som kan företräda och utreda ärenden från barn och unga är istället begränsade både vad gäller beskaftenheten på de frågor som kan utredas som de åtgärder som kan vidtas om myndigheten kommer fram till att en rättighetskränkning har skett. Barnombudsmannen har, utifrån vad som framkommit i möten med barn och unga och i våra senaste årsrapporter framhållit att det bör inrättas oberoende barnombud dit barn och unga som fått sina rättigheter kränkta kan vända sig med frågor och för att få stöd i att klaga på rättighetskränkningar.⁵⁰

Behovet av att utreda möjligheterna att inrätta ett oberoende barnombud lyfts även fram i betänkandet "Barns och ungas rätt vid tvångsvård – förslag till ny LVU" (SOU 2015:71). I betänkande framhåller utredningen att mycket talar för att det behövs en oberoende instans dit barn och unga kan vända sig om de upplever att deras rättigheter kränks och att det därför är angeläget att utreda frågan.⁵¹

⁴⁷ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 om allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter, 2003, punkt 24; Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 om barnets rätt att bli hörd, 2009, punkt 49.

⁴⁸ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 2 om rollen för oberoende nationella institutioner för mänskliga rättigheter i arbetet med att främja och skydda barnets rättigheter, 2002, punkt 13.

⁴⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 2 om rollen för oberoende nationella institutioner för mänskliga rättigheter i arbetet med att främja och skydda barnets rättigheter, 2002, punkt 13.

⁵⁰ Barnombudsmannen, Från insidan (2013); Bryt tystnaden (2014); Välkommen till verkligheten (2015).

⁵¹ SOU 2015:71, sid. 234 ff.

5.2 Utökade befogenheter för Barnombudsmannen kommer bidra till att barns och ungas klagomöjligheter stärks

I sina senaste rekommendationer till Sverige uppmanar barnrättskommittén Sverige att utöka Barnombudsmannens mandat till att omfatta befogenheten att ta emot, utreda och hantera klagomål från barn. Enligt barnrättskommittén bör Sverige vidta alla lämpliga åtgärder för att ge Barnombudsmannen mandat och lämpliga resurser för att kunna fullgöra ett sådant uppdrag. Vidare ska uppdraget präglas av lyhördhet inför barnet, för att kunna garantera barnets integritet och skydd och för att kunna vidta övervaknings-, uppföljnings- och kontrollåtgärder när det gäller barn som utsatts för kränkningar. Kommittén rekommenderar också att Sverige stärker Barnombudsmannens oberoende.⁵²

Av lagen (1993:335) om Barnombudsman framgår att Barnombudsmannen har till uppgift att företräda barns och ungas rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtagande enligt barnkonventionen.⁵³ Vidare framgår att Barnombudsmannen ska driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av barnkonventionen. Barnombudsmannen ska särskilt uppmärksamma att lagar och andra författningar samt deras tillämpning stämmer överens med barnkonventionen.⁵⁴ Barnombudsmannen ska också inom sitt verksamhetsområde särskilt företräda barns och ungas rättigheter och intressen i den allmänna debatten.⁵⁵

Genom kontakter med allmänheten, såväl barn som vuxna, och genom de ärenden som inkommer till myndigheten, får Barnombudsmannen viktig kunskap om barns och ungas situation. Vi genomför studier på generell nivå och använder enskilda barns erfarenheter för att kunna bevaka hur Sverige lever upp till sina åtaganden och för att bedöma om brister i överensstämmelsen med barnkonventionen beror på lagstiftningen i sig eller på brister i tillämpningen. Våra rättsliga befogenheter används för att säkerställa en fördjupad dialog med kommuner, landsting och myndigheter. Barnombudsmannen lämnar förslag på lagändringar och andra åtgärder för att säkerställa att nationell lagstiftning överensstämmer med barnkonventionen.

Vi saknar däremot möjligheter att agera i enskilda ärenden, annat än genom att använda dessa som underlag för att lyfta principiella frågor. Samtidigt förväntar sig allmänheten ofta av en ombudsman att den kan driva eller yttra sig i enskilda ärenden, vilket övriga ombudsmän i Sverige har möjlighet att göra.

Barnombudsmannen instämmer i barnrättskommitténs rekommendationer och anser att Barnombudsmannens uppdrag bör utökas. Enligt vår mening skulle barns och ungas klagomöjligheter i viktiga avseenden stärkas genom att Barnombudsmannen ges befogenhet att driva enskilda ärenden. Ett sådant uppdrag skulle också innebära att Barnombudsmannen på ett kraftfullt sätt kan bidra till praxisbildning utifrån barnkonventionen och därigenom stärka genomförandet av konventionen i stort.

Genom vårt arbete de senaste åren har Barnombudsmannen fått stor sakkunskap om livssituationen för barn och unga i Sverige. Vi har också information som riktar sig direkt till barn och unga och som handlar om deras rättigheter och vad de kan kräva, vilket utgör ett viktigt led i genomförandet av barns och ungas klagomöjligheter. Tillgång till information som ges på ett barnanpassat sätt en förutsättning för att barn och unga över huvud taget ska ha möjlighet att klaga på rättighetskränkningar. Barnombudsmannen har dessutom personal är utbildad och

⁵² Barnrättskommittén, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015, punkt 13 f.

⁵³ Se 1 § lag (1993:335) om Barnombudsman.

⁵⁴ Se 2 § lag (1993:335) om Barnombudsman.

⁵⁵ Se 3 § lag (1993:335) om Barnombudsman.

tränad i att möta barn och unga i olika situationer och i synnerhet utsatta situationer, vilket skulle vara en stor tillgång i arbetet med att utreda och driva enskilda ärenden.

Barnombudsmannen anser mot bakgrund av det ovanstående att vårt uppdrag bör utökas genom att myndigheten ges befogenhet att utreda och besluta i samtliga ärenden som barn och unga själva anmält till myndigheten. Denna skyldighet bör inkludera ärenden som rör diskriminering enligt diskrimineringslagen. Barnombudsmannen ska också ha möjlighet att företräda enskilda barn i domstol, i ärenden som rör kränkningar av barnets rättigheter, liksom att agera ombud för barn och unga i en process enligt TP3:s klagomekanism.

En lösning likt den föreslagna skulle innebära dels att Barnombudsmannen ges befogenhet att utreda och besluta i enskilda ärenden rörande barn och unga som vänt sig till myndigheten samt företräda enskilda barn och unga i domstol i ärenden som rör kränkningar av barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Dels skulle Barnombudsmannen ges befogenhet att agera ombud för barn och unga i en process enligt TP3:s klagomekanism. Detta skulle innefatta att kartlägga och identifiera befintliga nationella rättsmedel, liksom att bedöma i vilken utsträckning rättsmedlen anpassats till barns förutsättningar, i syfte att avgöra om kravet på att barnet uttömt nationella rättsmedel kan sägas vara uppfyllt. I den mån Barnombudsmannen konstaterar att det i ett ärende som anmälts till myndigheten finns grund för att lämna in ett klagomål till barnrättskommittén, skulle myndigheten även kunna bistå barnet ifråga genom att i processen hos barnrättskommittén agera ombud för honom eller henne.

Genom befogenheten att utreda enskilda ärenden och företräda barn och unga i domstol skulle Barnombudsmannen på ett kraftfullt sätt kunna medverka till att barn och unga som fått sina rättigheter kränkta ges möjlighet till upprättelse. Barnombudsmannen skulle också ha möjlighet att verka för en praxisbildning utifrån barnkonventionen och till att luckor i lagstiftning och rättstillämpning kan identifieras och regleras, vilket skulle öka rättssäkerheten för barn och öka fokus på barnrättsperspektivet i rättsprocessen och i samhället i stort.

Som alternativ till den föreslagna lösningen skulle kunna tänkas att Barnombudsmannen enbart ges i uppdrag att utreda och driva enskilda ärenden i principiellt viktiga frågor som rör barn och unga. Barnombudsmannens roll skulle då vara att agera ombud för eller ge juridiskt stöd till enskilda barn och ungdomar som inom ramen för befintliga rättsmedel vill klaga på en rättighetskränkning.

Ett andra alternativ skulle kunna vara att Barnombudsmannen ges befogenhet att driva enskilda ärenden i en specifik fråga eller på ett specifikt rättsområde där barns och ungas möjligheter till upprättelse är särskilt små. Exempelvis då tillgängliga rättsmedel inte är inriktade på och anpassade till barns och ungas förutsättningar och behov. Barnombudsmannens roll skulle enligt ett sådant uppdrag vara att agera ombud för enskilda barn och ungdomar och biträda dem i att klaga till domstol eller framföra klagomål till berörda myndigheter.

Barnombudsmannen skulle därmed kunna vara behjälplig i såväl att lotsa barn och ungdomar till rätt instans för att framföra klagomålet, som att assistera barnet så att tillräckliga och relevanta uppgifter framförs i klagomålet.

Ytterligare ett tänkbart alternativ för att utöka Barnombudsmannens befogenheter är att myndigheten ges i uppdrag att agera ombud för barn och unga i en process enligt TP3:s klagomekanism, vilket givetvis förutsätter att Sverige ratificerar TP3. Ett sådant uppdrag skulle innefatta att kartlägga och identifiera befintliga nationella rättsmedel, liksom att bedöma i vilken utsträckning rättsmedlen anpassats till barns förutsättningar. Syftet vore att avgöra om kravet på att den klagande uttömt nationella rättsmedel kan sägas vara uppfyllt.

Barnombudsmannens roll enligt detta uppdrag skulle innebära dels ett ansvar för att informera om TP3 om möjligheterna att lämna in klagomål till Barnrättskommittén, dels skulle

Barnombudsmannen ha till uppgift att bedöma om nationella rättsmedel uttömts i de ärenden som anmäls till myndigheten. Om det konstateras att finns grund för att lämna in ett klagomål till barnrättskommittén skulle Barnombudsmannen kunna bistå barnet genom att i processen hos barnrättskommittén agera ombud för honom eller henne.

Det får konstateras att samtliga alternativa lösningar på olika sätt skulle möjliggöra praxisbildning utifrån barnkonventionen eller att barn och unga som fått sina rättigheter kränkta i viss utsträckning ges möjlighet till upprättelse. Det är emellertid vår uppfattning att det kraftfullaste och bästa förslaget vore en kombination av de olika lösningarna eftersom de förstärker varandra. Den nationella klagomöjligheten hänger naturligt samman med den internationella klagomekanismen. Vi förordar alltså som huvudförslag att Barnombudsmannen ges i uppdrag att utreda och besluta i enskilda ärenden, företräda barn och unga i domstol och agera ombud i en process enligt TP3. En sådan lösning skulle ge barn och unga goda möjligheter att få sin sak prövad och det skulle bidra till att säkerställa att Sverige uppfyller våra åtaganden enligt barnkonventionen.

6. Bilaga: Internationell utblick – barnombudsmän i andra länder

Befogenheter för barnombudsmannen på Irland

Irlands barnombudsman, the Ombudsman for Children (OCO), har rätt att ta emot och utreda anmälningar från barn och unga som riktar sig mot offentliga organ, skolor eller sjukhus (i det följande används begreppet "myndighet"). Befogenheten utgör därmed en slags kombination av verksamheten hos JO, Skolinspektionen och IVO, men med inriktning på barn.

En förutsättning för att OCO ska kunna utreda ett ärende är att anmälan rör myndighetsutövning i vilken en myndighet påstås ha agerat på ett sätt som påverkat ett barn negativt. Agerandet ska ha utgjorts av ett felaktigt beslut, underlåtenhet eller försumlighet.

OCO får inte utreda ärenden som är föremål för en rättsprocess vid tidpunkten för anmälan. Utredningen får heller inte avse beslut i migrationsärenden eller i ärenden som rör kriminalvård, häktning eller anhållande. Vidare måste ett ärende anmälas till OCO inom två år från det att den felaktiga myndighetsutövningen skett eller från det att barnet fick kännedom om det.

Barn och unga kan själva göra anmälningar till OCO, som dock har skyldighet att kontakta barnets vårdnadshavare innan en utredning inleds. Även vårdnadshavarna och andra personer som står barnet nära kan göra anmälningar så länge det är barnets intressen som avses. När barn själva klagat är det vanligt att de gör det med hjälp av en så kallad guardian ad litem, en person med särskild kunskap om barn och unga och deras rättigheter, vanligtvis en socionom. En guardian ad litem utses av rätten i vissa måltyper där barn är inblandade, exempelvis i mål om tvångsvård av barn och familjerättsliga mål, och ska se till att barnets bästa iaktas och att barnet får komma till tals.⁵⁶

Innan en anmälan kan göras till OCO krävs att barnet eller dess företrädare gör en anmälan direkt till den berörda myndigheten för att uppmärksamma problemet eller det felaktiga agerandet, så att myndigheten får möjlighet att vidta rättelse på "frivillig väg". Om detta inte ger effekt kan en anmälan till OCO göras.

När OCO mottar en anmälan görs först en bedömning av om anmälan är sådan att den kan utredas av myndigheten, det vill säga om den avser en person under 18 år och riktar sig mot en myndighet. Därefter tar OCO kontakt med den klagande parten (barnet) och den myndighet som är föremål för anmälan och ber dem att yttra sig inom en viss tid. På så vis får den berörda myndigheten möjlighet att bemöta anklagelserna som riktas mot den, samt tillfälle att överväga eventuella åtgärder som behöver vidtas för att komma till rätta med saken.

Om OCO kommer fram till att myndigheten agerat felaktigt eller klandervärt kan man avge ett principiellt yttrande med rekommendationer för vilka åtgärder myndigheten bör vidta.

Befogenheter för barnombudsmannen i Norge

Norges barnombudsman, Barneombudet, får yttra sig i frågor som ryms inom myndighetens verksamhetsområde. Barneombudet avgör själv till vem eller vilka ett sådant yttrande ska rikta sig.

Enligt lov om Barneombud (lag om Barnombudsman) och Barneombudets instruktion får myndigheten ta upp frågor på eget initiativ eller efter anmälan från enskilda. Såväl barn som

⁵⁶ Funktionen kan jämföras med det svenska systemet för förordnande av god man för ensamkommande flyktingbarn enligt lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

vuxna kan göra anmälningar till Barneombudet. Om en anmälan rör ett enskilt barn och det inte är barnet självt som gör anmälan krävs dock barnets samtycke för att Barneombudet ska kunna utreda ärendet. Med beaktande av barnets ålder kan ibland även samtycke från barnets vårdnadshavare krävas. Om det är motiverat av allmänna intressen får Barneombudet i undantagsfall utreda och yttra sig i ett ärende trots att erforderliga samtycken inte kunnat inhämtas.

Barneombudet får inte uttala sig i ärenden som rör vårdnadstvister eller konflikter mellan barn och vårdnadshavare, så kallade civilmål. En avvisning av ett ärende på denna grund måste dock motiveras noggrant och Barneombudet måste i förekommande fall även hänvisa till relevant rättspraxis i frågan.

Barneombudet får inte heller uttala sig om ett rättsförhållandes laglighet i ärenden där Sivilombudsmannen⁵⁷ har yttrat sig, i ärenden som är föremål för pågående rättsprocess eller som har avgjorts av domstol. Detsamma gäller ärenden som är föremål för pågående polisutredning i fall där ett barn kan ha utsatts för brott och det finns en misstänkt eller åtalad i ärendet. Barneombudet får dock uttala sig om det faktiska eller rättsliga tillstånd som påvisats av domen, utredningen eller Sivilombudsmannens uttalande.

Om Barneombudet vid en inledande granskning av ett ärende anser att det inte finns grund för kritik eller någon annan åtgärd får myndigheten välja att avstå från att ta upp ärendet. Ett sådant beslut kan inte överklagas.

Om Barneombudet väljer att ta upp och utreda ett ärende är myndigheten skyldig att avge ett skriftligt yttrande i vilket man motiverar sitt ställningstagande.

Det har presenterats en offentlig utredning med förslag om att Barneombudet ska få en liknande funktion som BEO har i Sverige i dag. Nämligen att elever och föräldrar ska kunna vända sig direkt till Barneombudet med klagomål om kränkningar i skolan. Det poängteras att det ska vara enkelt att komma i kontakt, barnanpassat och tillgängligt nationellt. Behovet av en snabb, effektiv och inte alltför kostsam mekanism lyfts fram. Förslaget ger även Barneombudet en möjlighet att förelägga vite.⁵⁸

Befogenheter för barnombudsmännen i Belgien

Belgien har två barnombudsmän; het Kinderrechtencommissariaat som representerar Flandern och le Délégué général aux droits de l'enfant som representerar Vallonien och Bryssel.

Flandern

Den flamländska barnombudsmannen har bland annat till uppgift att utreda klagomål om rättighetskränkningar från barn och ungdomar. För detta har myndigheten låtit inrätta en "hotline" dit barn och ungdomar kan ringa och berätta om rättighetskränkningar de utsatts för. Även vuxna kan höra av sig till myndigheten för att rapportera om rättighetskränkningar mot barn och ungdomar.

I arbetet med att utreda ärenden har ombudsmannen främst en rådgivande funktion. Man kommer med råd till det klagande barnet och ger rekommendationer till den som påstås ligga bakom rättighetskränkningen. Myndigheten har även befogenhet att medla mellan parterna.

⁵⁷ Motsvarande svenska Justitieombudsmannen.

⁵⁸ NOU 2015:2, Å høre til — Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

Vallonien och Bryssel

Barnombudsmannen för Vallonien och Bryssel har ett liknande uppdrag som den flamländska barnombudsmannen. Myndigheten får ta emot klagomål från enskilda angående rättighetskränkningar mot barn och ungdomar och får komma med råd till och medla mellan parterna. Fokus för myndigheten i enskilda ärenden är därmed att ha en rådgivande funktion.

Befogenheter för barnombudsmännen i Storbritannien

Storbritannien har fyra olika barnombudsmän, en per region, vars uppdrag skiljer sig något åt. Ombudsmännen för England, Nordirland och Skottland har under vissa förutsättningar rätt att utreda enskilda ärenden, medan ombudsmannen för Wales i dagsläget inte har någon sådan befogenhet.

England

Englands barnombudsman, the Children's Commissioner, har rätt att bistå barn och unga i enskilda ärenden i en mycket begränsad omfattning. Myndigheten får ta emot och utreda klagomål från barn och unga som tvångsvårdas eller som lever i familjer med försörjningsstöd. Klagomål som rör den avsedda gruppen av barn och unga tas emot oavsett om de kommer från barnen själva eller från vuxna som vill rapportera rättighetskränkningar.

The Children's Commissioner har i denna roll framför allt en rådgivande och assisterande funktion. Myndigheten bistår de berörda barnen och ungdomarna med rådgivning utifrån deras rättigheter men får även ta kontakt med den socialtjänst eller vårdinrättning som ansvarar för vården av barnet, för att uppmärksamma dem på barnets synpunkter.

Befogenheten att utreda enskilda ärenden och bistå barn och unga med rådgivning är förhållandevis nyinrättad. Lagändringen som möjliggjorde denna del av myndighetens verksamhet trädde i kraft i april 2014. Tidigare hade the Children's Commissioner enbart ett generellt uppdrag att driva på genomförandet av barnkonventionen och representera barn och ungdomar som ett kollektiv.

Utöver sin rådgivande roll ingår the Children's Commissioner även i Englands nationella besöksorgan enligt 2002 års fakultativa protokoll till FN:s konvention mot tortyr och annan omänsklig behandling. Det innebär att man ansvarar för att besöka platser där barn hålls frihetsberövade i syfte att säkerställa att barn där inte utsätts för grym, omänsklig, eller annan förnedrande behandling eller bestraffning.

Nordirland

Nordirlands barnombudsman, the Commissioner for Children and Young People (NICCY), har ett så kallat legal and investigations team som kan bistå barn och unga med rättsligt biträde.

Till att börja med kan barn och unga få stöd i att framföra klagomål till olika myndigheter. NICCY fungerar i detta avseende som en "lots" som kan vägleda barnet till rätt instans för att framföra klagomålet och assisterar barnet så att tillräckliga och relevanta uppgifter framförs i klagomålet. Ett klagomål kan rikta sig mot alla instanser som fullgör en uppgift på uppdrag av regeringen: förvaltningsmyndigheter, skolor, sjukhus med flera. Ett krav för att NICCY ska kunna bistå ett barn i detta avseende är dock att det inte finns någon annan instans som kan hjälpa barnet att klaga.

NICCY kan även utreda klagomål från barn och unga mot olika myndigheter och bistå med olika former av biträde i domstol. Det innefattar rätt att inleda rättsprocesser, ingripa i pågående processer samt agera *amicus curiae*.⁵⁹

NICCY får inte utreda klagomål eller agera biträde i straff- eller civilrättsliga processer. Vidare är en förutsättning för att NICCY ska kunna gå in i ett ärende, att det rör en principiellt betydelsefull fråga och att det inte finns något befintligt rättsmedel för att få frågan utredd och prövad. Ett sådant rättsmedel måste dock vara tillgängligt och effektivt för att det ska utgöra ett hinder för NICCY:s biträde.

NICCY har därutöver rätt att hjälpa till med finansiering av processuellt biträde. Härigenom ges barn och unga som annars inte skulle ha haft råd att processa möjlighet att få sin sak prövad.

Skottland

Den 27 mars 2014 blev "The Children & Young People (Scotland) Act" lag i Skottland. Den skotska barnombudsmannen, Scotland's commissioner for children and young people (SCCYP), fick då utökade möjligheter att driva enskilda ärenden genom att barn och unga, föräldrar eller andra vuxna kan vända sig till SCCYP om en rättighetskränkning har skett. SCCYP kan i denna funktion ge rekommendationer om vad som bör göras för att förbättra situationen. SCCYP och hans team arbetar för närvarande med införandet av den nya funktionen och kommer att få möjlighet att bidra till utvecklingen av de nya befogenheterna.

⁵⁹ *Amicus curiae* betyder ungefär "friend of the court" och utgörs av en sakkunnig som inte är part i målet utan som har förordnats av rätten för att bidra med särskild sakkunskap.

7. Bilaga: Barnombudsmannens enkät om barns och ungas klagomöjligheter

1) I vilka situationer kan barn och unga vända sig till er med...	
a) ... frågor? ⁶⁰	
b) ... klagomål? ⁶¹	

2) På vilka sätt kan ni hjälpa barn och unga som vänder sig till er med...	
a) ... frågor?	
b) ... klagomål?	

3) Hur kan barn och unga kontakta er (exempelvis via telefon, mejl/brev, chatt, besök m.m.)? Ange även om möjligheten att kontakta er är begränsad till vissa dagar eller tider.

4) Kan barn och unga vända sig till er med <i>frågor</i> på egen hand eller krävs en vuxens samtycke? Om vuxens samtycke krävs, vems och varför har ni valt denna lösning? Hur hanterar ni ett ärende där ett barn vänt sig till er med frågor på egen hand?

5) Kan barn och unga vända sig till er för att framföra <i>klagomål</i> på egen hand eller krävs en vuxens samtycke? Om vuxens samtycke krävs, vems och varför har ni valt denna lösning? Hur hanterar ni ett klagomålsärende där ett barn vänt sig till er på egen hand?

⁶⁰ Med begreppet "frågor" avses i enkäten framförallt ärenden som ryms inom den allmänna serviceskyldigheten för myndigheter enligt 4 § förvaltningslagen (1986:223), det vill säga ärenden där barn och unga vänder sig till er för upplysningar, vägledning och råd.

⁶¹ Med begreppet "klagomål" avses i enkäten framförallt ärenden kopplade till myndighetens uppdrag ifråga om tillsyn och/eller rätt att utreda och pröva enskilda ärenden.

Barns och ungas klagomöjligheter

6 a) Ungefär hur stor <i>andel</i> av det totala antal <i>frågor</i> ni fick under 2014 kom från barn och unga?	
b) Ungefär <i>hur många</i> ärenden med frågor kom från barn och unga?	
c) I ungefär hur många ärenden med frågor vände sig barn och unga till er <i>på egen hand</i> (utan hjälp av en vuxen)?	
d) I ungefär hur många ärenden med frågor vände sig barn och unga till er <i>tillsammans</i> med en vuxen/med en vuxens stöd?	

7) Om ni inte fick in några ärenden med <i>frågor</i> från barn och unga under 2014: Vad tror ni att det beror på?

8 a) Ungefär hur stor <i>andel</i> av det totala antal <i>klagomålsärenden</i> ni fick under 2014 kom från barn och unga?	
b) Ungefär <i>hur många</i> klagomålsärenden kom från barn och unga?	
c) I ungefär hur många klagomålsärenden vände sig barn och unga till er <i>på egen hand</i> ?	
d) I ungefär hur många klagomålsärenden vände sig barn och unga till er <i>med hjälp av en vuxen</i> ?	

9) Om ni inte fick in några <i>klagomålsärenden</i> från barn och unga under 2014: Vad tror ni att det beror på?

10) Hur informerar ni barn och unga om vad ni arbetar med? Finns informationen anpassad till exempelvis olika åldrar, språk och funktionsnedsättningar, i så fall på vilket sätt?

11) Hur informerar ni barn och unga om att de kan kontakta er? Finns informationen anpassad till exempelvis olika åldrar, språk och funktionsnedsättningar, i så fall på vilket sätt?

12) Beskriv kort hur er handläggning ⁶² ser ut i ett...	
a) ... ärende där ett barn vänt sig till er med frågor.	
b) ... klagomålsärende	

13) Om ett barn vänt sig till er med <i>frågor</i> , kommunicerar ni då...	
a) ... enbart med barnet?	
b) ... enbart med barnets vårdnadshavare?	
c) ... både med barnet och vårdnadshavare?	

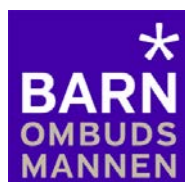
14) Om ett barn vänt sig till er i ett <i>klagomålsärende</i> , kommunicerar ni då...	
a) ... enbart med barnet?	
b) ... enbart med barnets vårdnadshavare?	
c) ... både med barnet och vårdnadshavare?	

15) Anser ni att er hantering av ärenden där barn och unga vänt sig till er med <i>frågor</i> fungerar på ett tillfredställande sätt? Är det något ni skulle vilja ändra? I så fall vad?

16) Anser ni att er hantering av ärenden där barn och unga vänt sig till er med <i>klagomålsärenden</i> rörande barn och unga fungerar på ett tillfredställande sätt? Är det något ni skulle vilja ändra? I så fall vad?

⁶² Ange särskilt hur långa handläggningstider ni har, hur kommunikationen med den enskilde ser ut och vilken information ni lämnar om beslut och deras rättsverkningar samt om hur man i förekommande fall överklagar ett beslut

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Vi bevakar och driver på genomförandet av barnkonventionen i kommuner, landsting/regioner och myndigheter. Barnombudsmannen informerar, bildar opinion och föreslår förändringar i lagar och förordningar i frågor om barns och ungas rättigheter.

Barnombudsmannen
Box 22106
104 22 Stockholm
Telefon: 08-692 29 50
info@barnombudsmannen.se
www.barnombudsmannen.se